

Tuija Moisio

AIKUINEN NAINEN OPISKELIJANA TUTKINTOON
JOHTAVASSA KOULUTUKSESSA

Kasvatustieteen
pro gradu – tutkielma

Kesäkuu 2000
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän Yliopisto

TIIVISTELMÄ

Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta

TUIJA MOISIO, pro gradu tutkielma

Opettajankoulutuslaitos

Aikuinen nainen opiskelijana tutkintoon johtavassa koulutuksessa

57 s, 4 liitettä

Ohjaaja: Professori Jorma Ekola

Kesäkuu 2000

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää aikuisen naisen elämäntilannetta, kun hän on opiskelijana tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Myös koulutukseen liittyviä palautteita ja toiveita on käsitelty. Menetelmänä on käytetty teema-haastattelua. Näytteeseen valittiin Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun ja -opiston sosiaali- ja terveysalan naisopiskelijoita yhteensä 15. Haastattelussa oli apuna keskustelurunko ja nauhuri, mutta tilanne eteni vapaasti keskustellen. Aineisto on purettu kirjoittamalla nauhoitukset sanasta sanaan ja luokittelemalla ne tutkimusongelmien mukaan. Kaksi nauhoitusta epäonnistui, mutta niistä tehtiin tarkat muistiinpanot, jotka luokiteltiin.

Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat olivat pääosin yli 30-vuotiaita ja perheellisiä. Kaikilla oli taustanaan alan aikaisempi koulutus ja työkokemusta. Taustatiedoista ilmeni, että perheen ja työtoverien kannustus opiskeluun sekä taloudellisen aseman turvaaminen ovat erittäin tärkeitä opiskelun mahdollistajat. Työttömälle perheelliselle opiskelu ei ole mahdollista pelkän opintotuen turvin.

Tästä tutkimuksesta selvisi, että aikuinen nainen lähtee opiskelemaan sosiaali- ja terveysalan tutkintoa aikaisemmasta alan tutkinnosta huolimatta, koska hän haluaa uutta muodollista pätevyyttä työpaikan saantia varten. Tärkein syy oli kuitenkin saada lisää oman alan tietoa ja pysyä ajan tasalla. Monille oli merkittävää se, että opiskellessa saa itselleen jotain omaa kuten tilaa ja aikaa.

Positiivista aikuisena opiskelussa on se, että on jo kokemusta ja osaamista aikaisemmista koulutuksista, työelämästä ja yleensä elämästä. Perusturvana nähtiin työpaikka ja läheiset ihmiset. Aikuisena opiskelu koettiin helpommaksi kuin nuorempana, koska uuden tiedon voi kytkeä entiseen osaamiseen. Negatiivista aikuisena opiskellessa koettiin olevan monet roolit. Pitää selviytyä opiskelun, työn ja perheen tuomista velvoitteista.

Tutkimuksessa kysyttiin, miten naiseus vaikuttaa opiskeluun. Opiskelijat kokivat, että perinteiset miehen ja naisen roolit yhteiskunnassamme vaikuttavat niin, että nainen kuormittuu enemmän. Enemmistöllä opiskelijoista kuitenkin oma puoliso ja perhe tukivat opiskelua kannustaen sekä auttaen kotitöissä. Naisopiskelijoilla on jatkuva ristiriita ja ajan vähyys, jotta selviäisi moninlaisista tehtävistään. He ovat myös opiskelijoina hyvin tunnollisia.

Palautteissaan koulutuksen järjestäjälle opiskelijat ilmaisivat tyytyväisyytensä monimuotoisesta opiskelumahdollisuudesta ja siitä, että aikuisopiskelijoille on omia ryhmiä. Opettajilta odotetaan joustavuutta ja yhteistyötä sekä ajan tasalla olevaa tietoa. Tärkeinä asioina nähtiin valinnanmahdollisuudet oppisisällöissä sekä hyvä tiedottaminen opetuksen järjestelyistä.

Tutkimustulosten perusteella on tärkeää järjestää aikuisopiskelijoille omia koulutusryhmiä ja toteuttaa koulutus hyvin yksilöllisesti ja monimuotoisesti. Etenkin perheelliselle naisopiskelijalle taloudellinen tuki tulisi olla nykyistä parempi.

Avainsanat: aikuiskoulutus, -opetus, aikuisopiskelija, naisopiskelija

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	3
1. JOHDANTO	5
2. AIKUISKOULUTUS	7
2.1. Mitä aikuiskoulutuksella tarkoitetaan	7
2.2. Aikuiskoulutuksen yhteiskunnallinen tehtävä	10
2.3. Aikuisopiskelijana	13
2.4. Aikuisten opettajana	14
3. AIKUINEN OPPIJANA	20
3.1. Tarpeet ja motiivit opiskella	20
3.2. Aikuisopiskelun edut ja esteet	23
4. NAINEN OPISKELIJANA	26
4.1. Elämänhistoria	26
4.2. Koulutukseen hakeutumisen syyt naisilla	27
4.3. Perhe ja opiskelu	29
5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA ONGELMAT	31
6. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	32
6.1. Tutkimusmenetelmä	32
6.2. Otos ja aineiston kerääminen	33
7. TULOKSET	34
7.1. ELÄMÄNTILANNE JA TAUSTATIEDOT	34
7.1.1. Ikä	34
7.1.2. Perhe	34
7.1.3. Toimeentulo	35
7.1.4. Harrastukset	35
7.1.5. Lemmikit	36
7.1.6. Sosiaalinen ympäristö	36
7.1.7. Aikaisempi koulutus	37
7.1.8. Pohdinta	38
7.2. MIKSI AIKUINEN NAINEN LÄHTEE OPISKELEMAAN TUTKINTOON JOHTAVAAN KOULUTUKSEEN?	38
7.2.1. Ulkoinen virike	38
7.2.2. Tutkintotavoite	38
7.2.3. Osaaminen	39
7.2.4. Työpaikkaan liittyvä	39
7.2.5. Sosiaalinen näkökulma	40
7.2.6. Henkilökohtainen syy	40
7.2.7. Pohdinta	41

7.3. MITEN OPISKELU ON SUJUNUT?	41
7.3.1. Vaikuttaako aikuisuus positiivisesti opiskeluun?	41
7.3.1.1. Työelämä	41
7.3.1.2. Perhe ja ympäristö	42
7.3.1.3. Opiskelutoverit	42
7.3.1.4. Opettajat	42
7.3.1.5. Oma asenne	42
7.3.1.6. Aikaisempi kokemus	43
7.3.1.7. Oppiminen	43
7.3.1.8. Pohdinta	43
7.3.2. Vaikuttaako aikuisuus negatiivisesti opiskeluun?	44
7.3.2.1. Työelämä	44
7.3.2.2. Perhe ja ympäristö	44
7.3.2.3. Oma asenne ja tilanne	45
7.3.2.4. Oppiminen	45
7.3.2.5. Pohdinta	46
7.3.3. Miten naiseus vaikuttaa opiskeluun?	46
7.3.3.1. Puoliso/mies	46
7.3.3.2. Lapset ja perhe	47
7.3.3.3. Oma asenne ja käsitys	47
7.3.3.4. Rooliodotukset	48
7.3.3.5. Pohdinta	48
7.4. MITÄ PALAUTTEITA JA TOIVEITA ON KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄLLE?	49
7.4.1. Opettajat ja opetus	49
7.4.2. Opiskelijat	50
7.4.3. Järjestelyt	50
7.4.4. Sisältö	51
7.4.5. Yksittäiset oppiaineet	51
7.4.6. Käytännöllinen opiskelu	52
7.4.7. Yhteenveto	52
8. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	53
9. POHDINTA	55

LÄHTEET

LIITTEET

1. JOHDANTO

Olen kouluttanut aikuisia terveys- ja sosiaalialalla vuodesta 1984. Opiskelijat ovat halunneet edetä urallaan ja kehittää itseään ihmisenä ja ammattilaisena. Tänä päivänä heidän pitää hankkia myös uusi muodollinen pätevyys, koska koulutusjärjestelmät ovat muuttuneet. Opiskelijoilla on opistotasoinen sairaan- tai terveydenhoitajan tutkinto tai toisen/kouluasteen perus- tai kodinhoitajan tutkinto. Uusi pätevyys tarkoittaa hoitotyön AMK-tutkintoa tai toisella asteella lähihoitajan tutkintoa. Koulutukset kestävät noin 30 opintoviikkoa. Entiset motiivit ovat saaneet rinnalleen pakon opiskeluun ja muodollisen pätevyyden hankkimisen uudelleen virkaan tai toimeen.

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää sitä, miksi aikuinen nainen lähtee opiskelemaan tutkintoon johtavaan koulutukseen, ja miten hän opinnoistaan selviää. Syiksi ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen on todettu 1990 -luvulla mm. elämänvaihe- ja perhetilanne, ammatillinen kehittyminen, itsensä kehittäminen ja epävarmuus työllistymisessä. Toisaalta perheellisenä opiskelu aiheuttaa sosiaalisia paineita ja rooliristiriitoja perheistymiseen ja vanhemmuuteen. (Korhonen. 1998. 15)

Aikuisopiskelijoista ja -opiskelusta on tehty lukuisia tutkimuksia. Rajasin tämän tutkimuksen koskemaan Ammattikorkeakoulun ja -opiston sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoita, koska nämä alat ovat varsin naisvaltaisia. Opiskeluun liittyvät ongelmat perheen, työn ja yleensä sosiaalisen elämän suhteen lienevät kuitenkin samat onnainen opiskelemassa millä alalla tahansa. Naisena olemista selvitellään vain liittyen eri rooleihin suhteessa opiskeluun. Menetelmäksi valitsin teemahaastattelun, koska halusin syventyä perusteellisesti muutamien opiskelijoiden tilanteeseen.

”Tieto on hyvin perusteltu tosi uskomus”, määrittelee Niiniluoto (1994. 93). On ollut mielenkiintoista tutkistella omia uskomuksiaan tämän klassisen määritelmän pohjalta. Oletan vuosia aikuiskouluttajana toimineena, että opiskelijoilla on erinomainen motiivi opiskeluun, ja että he selviävät siitä hyvin. Ongelmia aikuisille aiheutuu aikataulutuksesta työvuorojen ja perheeseen sekä kodinhoitoon liittyvien velvoitteiden kanssa. Ihmissuhteet joutuvat kovalle koetukselle, kun perheen äiti aloittaa pitkäjänteisen ja aikaa vievän opiskelun.

Työn ensimmäisessä osassa käsitellään aikuiskoulutusta ja aikuisten opettamista käsitteinä sekä yhteiskunnallisena tehtävänä. Sosiaali- ja terveystieteiden aikuiskoulutuksen toteutustavat kuvataan lyhyesti. Toisessa osassa selvitetään sitä, miksi aikuinen lähtee opiskelemaan tutkintoon johtavaan koulutukseen. Mitä etuja ja esteitä aikuisuudesta opiskelulle on? Kolmas osa selvittää opiskelua naisen elämän kokonaisuudessa, jossa perheen merkitys korostuu. Miten hän selviää eri rooleissaan, koska naisena elämiseen kohdistuu edelleen monenlaisia paineita ympäristön ja yhteiskunnan taholta. Tutkimuksen tuloksosassa saadaan myös opiskelijoiden antamia palautteita tutkintoon johtavien koulutusten kehittämiseksi.

Tutkimuksen aihe on tärkeä, koska aikuisopiskelijoita on alallamme runsaasti. Varsinkin terveydenhuoltoalan naiset ovat suurin joukoin opiskelleet viimeiset 10-15 vuotta. Aikuisopiskelu tulee vielä korostumaan ja lisääntymään yhteiskunnassa, jossa nuoret ikäluokat ovat pienempiä kuin 1940 – 1950-luvulla syntyneet. Lähitulevaisuudessa on pula nuoresta työvoimasta. Aikuisia siis koulutetaan pitämään tietonsa ja taitonsa ajan tasalla tai kokonaan uuteen ammattiin.

Ammattikorkeakoulu-uudistus toi huomattavaa muutosta koulutuksen rakenteisiin ja sisältöihin. Alamme työelämän edustajat, opettajat ja opiskelijat ovat ihmetelleet muutoksia ja opiskelijat ovat kritisoineet niitä. Tällä tutkimuksella opiskelijoilta saatujen palautteiden, toiveiden ja kokemusten avulla voidaan vaikuttaa koulutusten sisältöihin ja toteuttamiseen.

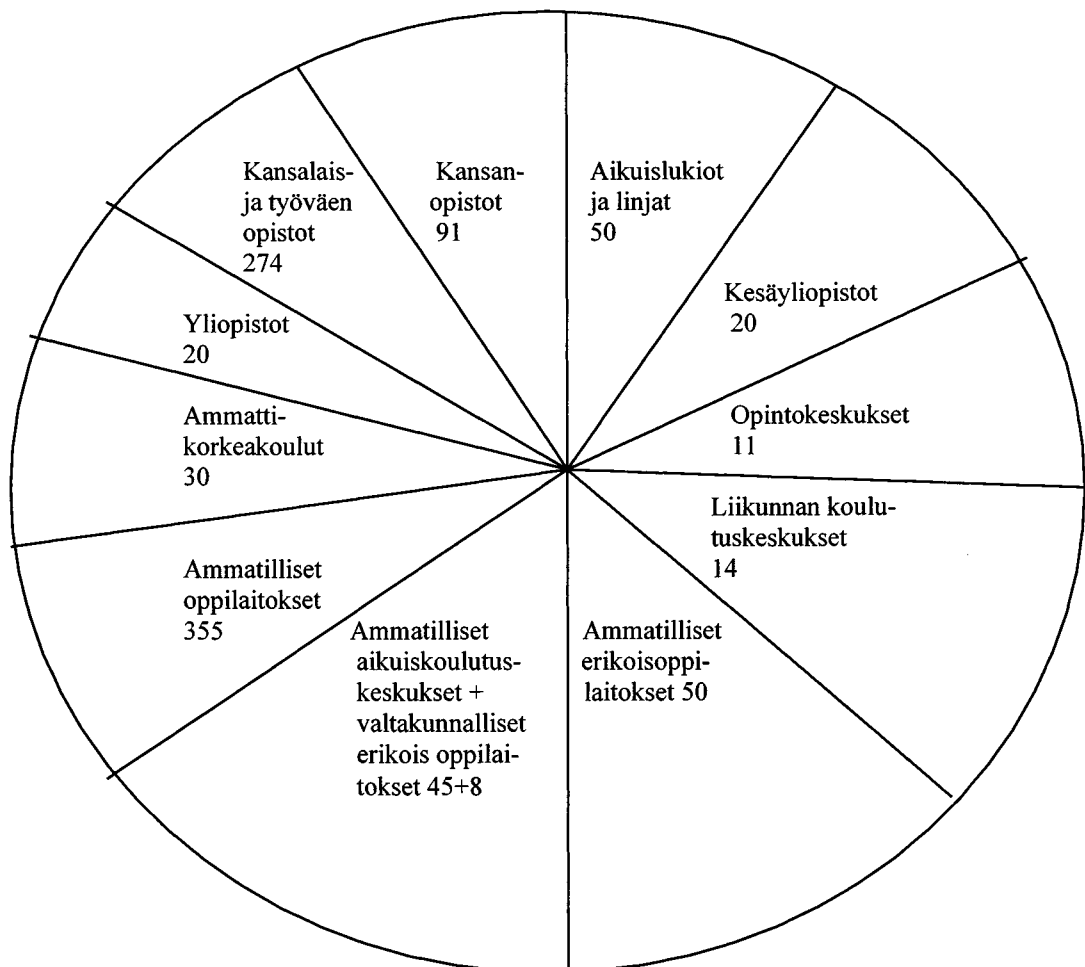
2. AIKUISKOULUTUS

2.1. MITÄ AIKUISKOULUTUKSELLA TARKOITETAAN

Omaehtoinen ammatillinen aikuiskoulutus on vapaaehtoista, kuitenkin koulutuspoliittisista lähtökohdista järjestettyä koulutusta, joka tarjoaa aikuisille heidän kehittämistarpeistaan lähtevän yleisen mahdollisuuden ammatitaidon kehittämiseen (Nurmi 1995. 29). Haavio-Mannila (1984. 270) määrittelee ammatin siten, että se alkaa siitä, missä arkipäivän tieto ei enää päde. Ammatissa ja ammattityössä on kyse erikoisvalmiuksista ja tekniikoista, joita kuka tahansa ei osaa, hän jatkaa.

Aikuiskoulutusjärjestelmämme on monipuolinen. Erityisesti aikuisia varten järjestettyyn koulutukseen osallistuu vuosittain 1,5 miljoonaa henkeä. Koulutus siis kiinnostaa aikuisia, mutta siihen hakeutuvat ensisijaisesti ne, joilla jo on hyvä koulutustaso. Myös työ- ja muun kokemuksen merkitys tunnustetaan. Työelämässä osaaminen on koulutusta paljon laaja-alaisempi asia. Jatkuvalle kouluttautumisella ja elinikäisellä oppimisella eri tavoin onkin tärkeä rooli. Näyttötutkintojärjestelmä on uusi tapa osoittaa osaamistaan. (Hirvi. 1998; Kirjonen ym. 1997. 88.)

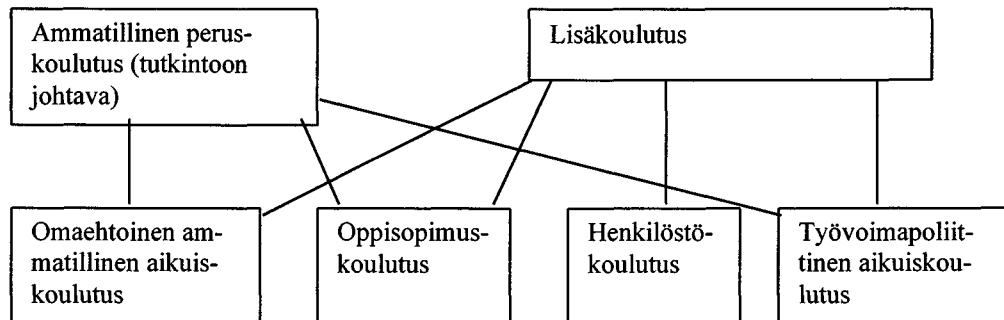
TUHAT OVEA AUKI AIKUISOPISKELIJALLE

Kuvio 1. 1998. Tuhat ovea auki aikuisopiskelijalle. Ikäohjelma 1998 – 2002.

Jatkavan koulutuksen periaatteella tarkoitetaan, että jokaisella ihmisellä tulee osana elinikäistä oppimista eri ikäkausinaan olla mahdollisuus oman persoonallisuutensa jatkuvaan ja monipuoliseen kehittämiseen järjestelmällisen ja joustavan opiskelun avulla. (Lehtisalo & Raivola. 1986. 153.)

Ammatillinen aikuiskoulutus voidaan jakaa oheisen kaavion mukaan:

Kuvio 2. Terveys- ja sosiaalialan ammatillisen aikuiskoulutuksen osa-alueet ja niiden yhteys (Salmio. 1997. 6)

Ammatillinen peruskoulutus on tutkintoon johtavaa. Sen tarjoaminen aikuisille alkoi sosiaali- ja terveysalalla 1980 –luvulla johtuen lähinnä työvoimapolusta. Aikaisemmin oli terveysalalla erikoistumis- ja jatko-opintoja, jotka olivat selkeästi aikuisille tarkoitettuja. Näissä oli pohjakoulutusvaatimuksena joku alan suoritettu tutkinto.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa vaadittava ammattitaito määritellään ammattitutkintojärjestelmässä pätevyytenä, jota ensisijaisesti arvostetaan työpaikoilla. Näyttötutkintojärjestelmä antaa mahdollisuuden suorittaa tutkinnon ammattitaidon tai –tiedon hankkimistavasta riippumatta (Turpeinen. 1998. 10, 47; Haltia ym. 1998. 39.)

Ammatillisen lisäkoulutuksen tarkoituksena on laajentaa ja syventää ammattitaitoa. Se on ammatillisen peruskoulutuksen saaneille tai muuten ammattitaidon hankkineille järjestettyä täydennys-, jatko- tai uudelleen koulutusta ja työtehtäviin perehdyttämistä (Nurmi. 1995. 29).

Oppisopimuskoulutus on työnantajan ja työntekijän eli koulutettavan välinen työ- ja koulutus sopimus, jota oppilaitos tukee osallistumalla opiskelijan tietopuoliseen opetukseen ja ohjaukseen. Henkilöstökoulutus on työnantajan työntekijöilleen hankkimaan lisäkoulutusta. Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen tavoitteena on edistää työmarkkinoiden toimivuutta. Se on pääosin ammatillista koulutusta, joka on tarkoitettu työttömille ja työttömyysuhan alaisille henkilöille.

Omaehtoisen koulutuksen rahoitusvastuu on valtiolla, opiskelijan kotikunnalla ja opiskelijalla. Oppisopimuskoulutuksen rahoitukseen osallistuu myös työnantaja opetusministeriön ohella. Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen rahoittaa valtio ja henkilöstökoulutuksen työnantaja. Myös yksityisopiskelua tuetaan valtion varoista (Salmio. 1997. 10-12). Jatkuvan koulutuksen idea on, että se lisää yhteiskunnan ja sen jäsenten hyvää. Ammatillisen koulutuksen tulee vastata nopeasti muuttuviin tarpeisiin, joita yhteiskunnassa ilmenee. Koulutuksen järjestäjän on arvioitava jatkuvasti palvelunsa laatua ja omia strategioitaan.

Ammattikorkeakoulututkinnon tarkoituksena on työelämän ja sen kehittämisen asettamien vaatimusten pohjalta antaa tarpeelliset tiedolliset ja taidolliset valmiudet ammatillisissa asiantuntijatehtävissä toimimista varten (Helakorpi & Olkinuora. 1997. 10.)

Euroopan yhdentyminen on vilkastuttanut keskustelua suomalaisten tutkintojen kansainvälisestä ja kansallisesta tasosta. Keskustelussa on noussut keskeiseksi ammattitaitovalmiudet. Ennusteissa korostetaan tulevaisuuden työelämän yleisiä ammattitaidon valmiuksia. Merkittävimmäksi ammattitaitovaatimukseksi vuoteen 2017 mennessä nousee oppimiskyky. Nousussa ovat myös globaali tulevaisuudenajattelu, erilaisuuden sietokyky, ekologisuus, ihmissuhdeosaaminen, eettisyys ja esteettisyys. EU:n valkoinen kirja suosittaa koulutuksen siirtämistä entistä enemmän työpaikoille ja ihmisten työssä hankkiman pätevyyden tunnustamista ja vahvistamista. (Turpeinen. 1998. 10)

Ammattitaito voidaan määritellä työelämän yleisten ja erityisten vaatimusten ja yksilön pätevyyden yhteensovitettuna suhteena. Ammattitaitoinen työskentely on ongelmien havaitsemista ja ratkaisemista eli ammattitaito realisoituu, kun työntekijän taidot ja tiedot kohtaavat työn vaatimukset. (Turpeinen. 1998. 12) Korkeatasoisen taidon saavuttamiseen menee vähintään kymmenisen vuotta (Kirjonen ym. 1997. 25.)

Pätevyys nähdään laajempänä kuin ammattitaito. Se on ammatin tai ammatillisen työn hallintaa tietynä aikana tietyssä toimintaympäristössä. Se on pätevyyttä suhteessa työelämän tilanteeseen. (Turpeinen. 1998. 11-12)

Opiskelevien ammattilaisten kouluttamisessa on omat haasteensa heillä jo olevasta ammattitaidosta johtuen. Ammattikunnan jäsen voi sanoa, mikä on ammatissa toimimisen kannalta oleellista tietoa ja taitoa. Tästä käydäänkin mielenkiintoisia keskusteluja aikuisopiskelijoiden kanssa, kun he määrittelevät ja arvioivat nykyistä ja tulevaa ammattitaitoaan.

Pätevän työntekijän toiminnassa on monenlaisia vahvuuksia ja heikkouksia, rutiineja ja uusien toimintamallien ideoita. Eri työpaikkojen ja opiskelijoiden harjoittelupaikkojen toiminnat voivat olla hyvinkin erilaisia periaatteessa samoissa työtehtävissä. Ammattitaito ei siten voi olla pysyvä vaan sen osa-alueet kehittyvät ja muuttuvat työympäristön haasteiden ja yksilön itsensä säätelemänä. (Turpeinen. 1998. 28) Opiskelemaan tuleva ammattilainen joutuu siten alttiiksi monenlaisille muutospaineille.

2.2. AIKUISKOULUTUKSEN YHTEISKUNNALLINEN TEHTÄVÄ

Suomalaiset arvostavat koulutusta. Suomalaisessa kulttuurissa koulutus ja tutkinto liittyvät sosiaalisen statuksen saavuttamiseen. Koulutuksen puute vähentää sosiaalista arvostusta tietyissä tilanteissa. (Antikainen & Huotelin. 1996. 203.) Aikuiskoulutuksen juuret ovat 1800 –luvun lopun ja 1900 –luvun alun vapaassa kansansivistystyössä (Nurmi. 1995. 43). Ammatillista aikuiskoulutusta pidettiin pitkään työnantajien tehtävänä. Vasta vuonna 1971 perustettiin aikuiskoulutuskomitea ja siitä alkaen aikuiskoulutus on ollut valtiollisen koulutuspolitiikan osa. (Nurmi. 1995. 26, 27; Salmio. 1997. 2). Sen keskeisinä tavoitteina ovat koulutuksellisen ja ammatillisen tasa-arvon lisääminen sukupolvien ja sukupuolten välillä sekä tuotannon edistäminen ammattitaitoa lisäämällä. Koulutus luo mahdollisuuksia myös oikeudenmukaisuuteen ja hyvinvoinnin tasoittumiseen. (Nurmi. 1995. 32). Ammatillisen ja aikuiskoulutuksen lainsäädäntö muuttui viimeksi 1.1.1999.

Koulutuksen tarjoajan toiminnan lähtökohtana on asiakkaan tarpeiden tyydyttäminen (Äyväri. 1991. 11, 70). Oleellista aikuiskoulutusta järjestettäessä on nähdä asiakaskentän monipuolisuus. Opiskelija on koulutustuotteen käyttäjä ensisijaisesti, mutta asiakas on myös se, joka saa opiskelijan antamaa osaamista ja palvelua hyväkseen. Terveystieteiden huollossa hän on potilas. Kouluttajan asiakkaita ovat myös koulutuksia ostavat tai rahoittavat yhteisöt, yritykset ja laitokset kuten työvoimahallinto, oppisopimuskeskukset, lääninhallitus ja opetusministeriö. Monet yhteistyökumppanit voi myös nähdä asiakkaina. Koulutusten suunnittelussa ja toteuttamisessa tarvitaan palveluajatusta, joka muotoillaan kohderyhmien ja koulutusta hankkivien tarpeista lähtien (Grönroos. 1989. 93).

Koska työelämän muutokset edellyttävät jatkuvaa kouluttautumista, opiskelua tapahtuu myös aikuisiässä ja silloin perheellisetkin opiskelevat. Mutta oikeaan osuva koulutustarjonta sinänsä voi herättää kysynnän ja motivaation opiskeluun. Elinikäistä oppimista edistää ja opintoja mahdollistaa opiskelun ja opintomahdollisuuksien joustavuus (Nurmi. 1995).

Aikuiskoulutusjärjestelmä on rakennettu palvelemaan itseohjautuvia ja tietotekniikkaa sujuvasti käyttäviä opiskelijoita. Itseohjautuvuuden painostus on muuttunut yksilölle jopa testein mitattavaksi vaatimukseksi. (Onnismaa. 1998. 2) Kuitenkin mm. terveydenhuoltoalan yli 40-vuotiaat naisopiskelijat eivät välttämättä osaa edes tietotekniikan perusteita.

Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa pyritään opiskelumahdollisuuksia ja –halukkuutta lisäämään opintojen yksilöllistämällä. Lainsäädäntö edellyttää henkilökohtaisten opiskeluohjelmien käyttöä. Siinä on otettava huomioon aikaisemmin hankittu ammattitaito, jonka opiskelija on saanut työ- tai muulla kokemuksella ja opinnoilla. Henkilökohtainen opiskeluohjelma on opiskelijan elämäntilanteen, opiskeluvaikeuksien ja –tottumusten, ammattitaidon vahvuuksien ja heikkouksien sekä opiskeluun kohdistuvien toiveiden ja tavoitteiden selvittämistä (Germo. 1998. 9-17)

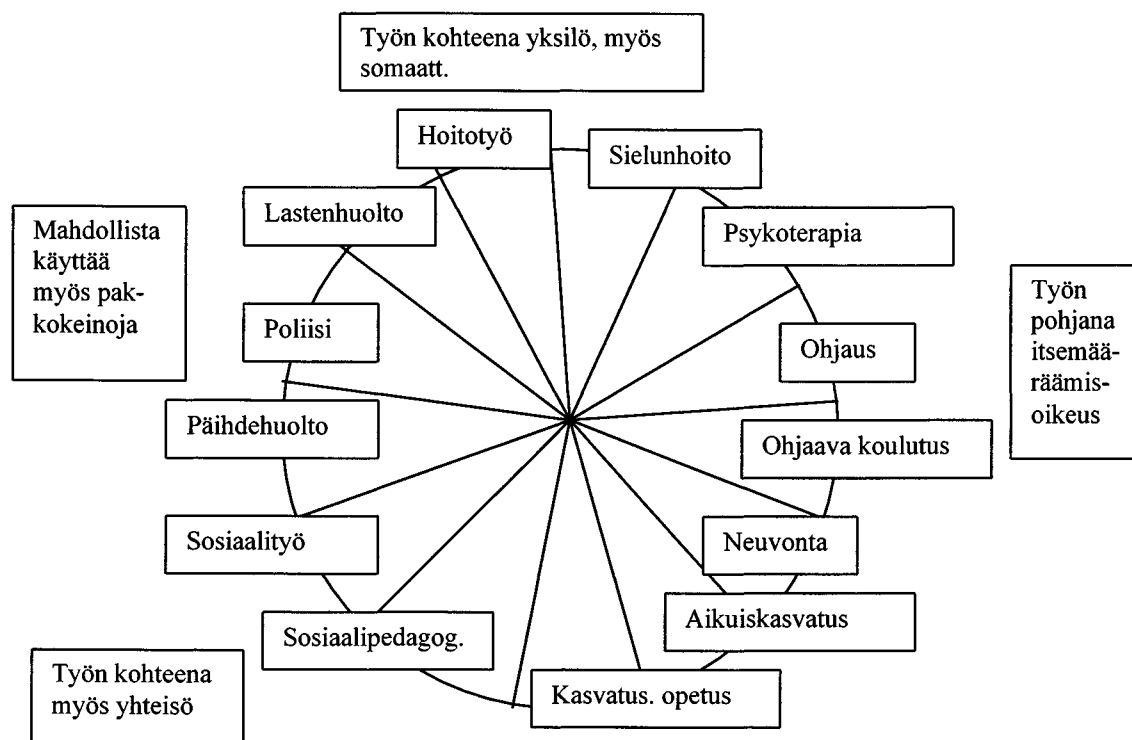
On myös otettava huomioon yksilölliset intressit ja tarpeet. Oppilaitoksissa ja opiskelijaryhmäkohtaisissa opetussuunnitelmissa otetaan myös huomioon aikuisopiskelijoiden aikaisemmin hankittu osaaminen. Se on dynaaminen prosessi, jonka teko aloitetaan ennen opiskelua, kun opiskelija pohtii omaa elämäntilannettaan, rahoitusta, ajankäyttöään ja opiskelutapojaan. Hän tutkii myös mahdollisuuksiaan rakentaa oma tutkinto. Se voi olla kuin opiskelupäiväkirja, joka muotoutuu koko ajan.

Oppisopimuskoulutuksessa korostuu työelämän tarpeiden korostaminen myös opiskelijan omassa suunnitelmassa. Opiskelijatyöntekijän osaamista ja asiantuntijuutta vahvistetaan.

Kansallisessa elinikäisen oppimisen strategiamietinnössä kiinnitetäänkin huomiota ohjauksen tarpeellisuuteen. Onnismaa (1998. 5, 8) selvittää, mitä on ohjaava koulu. Hän sanoo, että ”ero muuhun ammattiin tähtäävän aikuiskoulutukseen on siinä, että opiskelija työstää omaa tilannettaan ja minäänsä.” Mielestäni myös tutkintoon johtavaan aikuiskoulutukseen kuuluvat em. asiat eli oppijakeskeisyyden ja itseohjautuvuuden ideat. Aikuiskoulutuksen rakenteeseen kuuluu aina henkilökohtainen ja ryhmänohjaus sekä itsenäinen tiedonhankinta ja työharjoittelu.

Aikuiskasvatus sijoittuu asiakkaan itsemääräämisoikeutta korostavaksi auttamistyön muodoksi, jossa hänen itsekunnioituksensa on ongelmatonta säilyttää. (Onnismaa. 1998. 11) Eräs tapa lähestyä ohjaus- ja neuvontatyötä on sijoittaa se auttamistöiden kartalle kuvion kolme (3) tapaan. Onnismaa (1998. 10) on muokannut auttamisympyrän, jossa on kaksi ulottuvuutta eli itsemääräämisoikeus verrattuna pakkotoimiin ja auttamisen kohteena on yksilö tai myös yhteisö.

Auttamistöiden jako on kaavamainen, mutta se voi toimia ihmistöiden ulottuvuuksien jäsentäjänä. Kuvio on varsin mielenkiintoinen, koska tähän tutkimukseen osallistuneet aikuisopiskelijat ovat myös hoitotyön asiantuntijoita.

Kuvio 3. Auttamistöiden ulottuvuudet (Onnismaa. 1998. 10.)

Tulevaisuudessa jatkuvalla koulutuksella tulee olemaan kysyntää, koska työmarkkinoiden kehitys edellyttää suurta joustoa ja liikkuvuutta (Nurmi. 1995. 35; Kasvio 1994, 260). Aikuiskoulutus on yksi pääväline työmarkkinoiden rakennemuutoksessa. Toisaalta koulutus ei enää takaa työtä. Voidaan kysyä, mikä on koulutuksen vaikutavuus tai tuotto yhteiskunnalle? (Nurmi. 1995. 1-2) Jatkuvan koulutuksen avulla ihminen saadaan koulutautumaan itsensä toteuttamisen nimissä, mutta kuitenkin yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti (Griffin. 1987. 174-5; Nurmi. 1995. 49) Muodollinen koulutusjärjestelmä pyrkii varustamaan yksilöt yhteiskunnan työmarkkinoiden kvalifikaatioilla ja käyttäytymisvalmiuksilla (Kilpeläinen. 2000. 16.)

Collins (1979, 199) väittää, että kun etnisten vähemmistöjen ja sukupuolten sorto on lailla kielletty, tilalle on tullut laillistettu sorto tutkintojen avulla. Muodollisilla kelpoisuusvaatimuksilla diskriminoidaan ihmisiä laillisesti. Kun muodollisia kvalifikaatioita pitää jatkuvasti hankkia, on työvoimaa mahdollisuus valikoida (Lehtisalo & Raivola. 1986. 48). Näin jatkuu elämänmittainen työn ja koulutuksen vuorottelu. Erityisesti naiset uskovat koulutuksen merkitykseen (Katajisto. 1991. 120). Tyttöjen ammattitöiveinä ovat naisvaltaiset alat kuten sairaanhoito ja sosiaalityö. Esimerkiksi vuonna 1992 opintonsa aloittaneista terveydenhuollon opiskelijoista oli naisia 97 % (Nurmi. 1995. 85). Laaja koulutus mahdollistaa uuden tiedon käyttämisen muuttuvissa olosuhteissa, joissa yhä enemmän tarvitaan elinikäistä oppimista (Antikainen & Huotelin. 1996, 91).

2.3. AIKUISOPISKELIJANA

Opiskelijoita oli Etelä-Karjalassa terveys- ja sosiaalialalla tutkintoon johtavassa koulutuksessa vuonna 1999 keskimäärin ammattikorkeakoulussa 437 henkilöä, joista aikuisopiskelijoita oli 60. Ammattiopistossa eli toisella asteella oli 430 opiskelijaa, joista aikuisia oli 119. Nuorten opiskelijoiden ryhmissä on myös monenikäisiä ihmisiä.

Oppiminen voidaan määritellä prosessiksi, jossa tietyn kokemuksen merkitys tulkitaan uudelleen tai tulkintaa tarkistetaan. Uusi tulkinta ohjaa ymmärtämistä, arvottamista ja toimintaa. Se, mitä aikuiset oppivat muodollisen koulutuksen puitteissa, ei välttämättä ole peräisin tietystä koulutusohjelman sisällöstä. Oppimista tapahtuu mm. sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Aikuiset saattavat oppia itsestään enemmän jättäytymällä pois joltakin kurssilta. (Mezirow. 1996. 17, 221). Androgogiikan lähtökohtia ovatkin opiskelijan itsenäisyys, vastuullisuus, aktiivisuus, itseohjautuvuus ja elinikäinen oppiminen (Koro. 1993.) Itseohjautuva aikuisopiskelija osaa asettaa elämänsä oppimis- ja kehittämistavoitteita sekä valita niiden saavuttamiseksi sopivat oppimisstrategiat. Hän osaa myös niveltää oppimistahdin elämäntilanteeseensa sopivaksi. (Lakio & Lehtinen. 1995. 65). Aikuinen oppijana, hänen elämäntilanteensa, aikaisemmat opintonsa ja kokemuksensa asettavat vaatimuksia opetusjärjestelyille ja opetussisällöille. (Eklund. 1992) Oppiminen tapahtuu jo olemassa olevan tiedon pohjalta.

Ekola (1992) kuvaa opetussuunnitelman joustavuutta kahdella ulottuvuudella. Pätevyysmäärittelyn joustavuus sisältää työelämän kehitystrendien ennakoimisen. Rakenteen joustavuus ottaa huomioon opiskelijan mahdollisuuden yksilöllisen opinto-ohjelman rakentamiseen. Kolmantena Ekola mainitsee oppimiskokemusten jouston, jolla tuetaan opiskelijan kehitystä ja oppimista.

Monimuoto-opetuksen avuksi on kehitetty runsaasti opetusvälineitä. Se on kuitenkin myös opetussuunnitelmien sisällöllistä kehittämistä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa on ratkaistava, mitä sisältöjä voidaan jättää tuetun itseopiskelun varaan, mitä oppimateriaaleja on etä- ja itsenäistä opiskelua varten, ja miten opiskeltavat sisällöt muodostetaan sopiviksi opintokokonaisuuksiksi. (Salmio. 1997. 24) Monimuoto-opetus tukee itseohjautuvaa oppimista. Se on keino lisätä opiskelun joustavuutta, tukea yksilöllistä opiskelua ja opiskelijan itsenäisyyttä. Se myös lisää koulutuksen ja opiskelun taloudellisuutta. Avoimet oppimisympäristöt edellyttävät uudenlaisia tuki- ja neuvontajärjestelmiä opiskelijoille. (Germo ym. 1998. 11)

Aikuisten tietämyksen, kulttuurin ja arvojärjestelmien muodostuminen ja muuttuminen ovat tulosta heidän elämänhistoriastaan, sanoo Mezirow (1996. 221). Hän jatkaa (221-222), että oppimisen merkitys on niin tiukasti koteloitu muodollisen koulutuksen maailmaan, että meillä on taipumus palauttaa se myös aikuiskoulutukseen. Aikuisten oppiminen tapahtuu kuitenkin heidän elämänsä kokonaisvaltaisessa viitekehäksessä.

Tiedostaminen on uudistava oppimisprosessi ja merkityksen antaminen jollekin asialle tarkoittaa kokemuksen ymmärtämistä (Mezirow. 1996. 17, 74). Työelämässä jo pitkäänkin toimineet aikuisopiskelijat kokevat edellä mainittuja oppimiselämyksiä, kun heillä on jo runsaasti käytännöllistä ja kokemuksellista tietoa työelämästä, jonka he sisäistävät omaan tekemiseensä (Helakorpi & Olkinuora. 1997. 17, 87, 89; Kirjonen ym. 1997. 24-25). Kokemuksellisessa oppimisessä oppiminen nähdään jatkuvana kokemukseen perustuvana prosessina, jonka perustana on oppijan oma toiminta. Se perustuu ymmärtämiseen ja mielekkääseen tiedon konstruointiin. (Helakorpi & Olkinuora. 1997. 118) Muistan erään opiskelijan riemun, kun hän totesi: ”Olen kyllä tiennyt, miten tämän asian teen, mutta nyt tiedän, miksi se on tehtävä niin”.

Keskeistä aikuisopiskelussa on aiemmin opitun jälkireflektointi eli onko silloin opittu vielä perusteltua nykyisissä tilanteissa. Opiskelija joutuu tekemään uusia tulkintoja, jolloin hän kehittää, eriyttää ja muodostaa uudelleen viitekehyksiään ja merkityskeemojaan. Kontekstuaalinen periaate korostaa, että oppiminen tapahtuu aina jossakin tilanteessa ja kontekstissa ja kytkeytyy aina johonkin. Ihminen rakentaa merkityksiä. Yksittäisen opiskelijan reflektoitu kokemus onkin syvällisintä tietoa, jota tutkimuskohteesta voi saada selville. (Germo. 1998. 25) Aikuisten oppimiskokemukset sisältävät aina kriittistä reflektiota ja uudelleen arviointia suhteessa uuteen ongelmanasetteluun, asennoitumiseen, havaitsemiseen, tietämiseen, uskomiseen, tuntemiseen ja toimintaan. (Mezirow. 1996. 21, 30; Germa. 1998. 12.) Aikuisopiskelun mielekkyyden luo juuri se, että joutuu kohtaamaan haasteita ja arvioimaan omaa tietämystään, arvojaan ja uskomuksiaan.

Oman suunnitelman etenemistä ja hankitun tiedon merkitystä arvioidaan aikuisten opiskelijoiden ryhmissä jatkuvasti ja eri näkökulmista. Kun ryhmässä on riittävä luottamus ja yhteistoiminnallisuus, se toimii kaikupohjana ja pelinä, jota vasten omia suunnitelmia voi työstää. Reflektiivinen arviointi on keskeinen yhteistoiminnan väline. (Ommismaa. 1998. 20)

2.4. AIKUISTEN OPETTAJANA

Lappeenrannan terveydenhuolto-oppilaitos oli opistotason ja toisen asteen koulutusta järjestävä oppilaitos vuoden 1996 syksyyn asti. Siirtyminen ammattikorkeakoulun opettajaksi ei ole ollut helppo, koska luotiin kokonaan uusi oppilaitosmuoto ja opetuksen sisältöjä ja järjestelyjä on jouduttu tarkistamaan. Terveys- ja sosiaalialalla oli päätoimisia opettajia yhteensä 67, näistä vain 3 ei opettanut aikuisopiskelijaryhmiä vuonna 1999. Opettajilla on yleensä vahva ammatillinen tausta ja kaikilla on pedagoginen pätevyys. Opettajakoulutus antaa pohjan hallita opetuksen suunnittelun, opettamisen ja evaluoinnin. Opettajan omalla elämäkokemuksella ja taustalla on olennainen merkitys siihen, millainen persoona hän opettajana on. (Antikainen & Huotelin. 1996. 162).

Entinen opistotason koulutus on loppunut ja muuttunut ammattikorkeakoulutukseksi. Toisen asteen tutkinnot on muutettu lähihoitajakoulutukseksi. Koulunkäyntiavustajan ammattitutkintoon valmistava koulutus on uusien. Oppilaitoksen omistaja on muuttunut ja Etelä-Karjalaan on muodostettu suuri koulutus konserni. Muutaman vuoden sisällä on tapahtunut valtavasti muutoksia.

Aikuiskouluttajan on uskottava opiskelevan ammattilaisen omaan kokemukseen oppimisen lähtökohtana. On rakennettava siltoja uusien näkemysten ja aikaisemmin opittujen ja työpaikalla kohdattujen ongelmien välille. Ohjaajan tärkeä tehtävä on huolehtia, että oppijat katsovat asioita eri näkökulmista. Jos opiskelija joutuu luopumaan aikaisemmista merkitysperspektiiveistään, on se samaa kuin minuuden menettäminen. Kouluttajalla on vastuu tarjota opiskelijalle kehitystä edistävä, emotionaalisesti ja älyllisesti tukeva ympäristö. (Mezirow. 1996. 58, 60, 63, 189). Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppija valikoi ja tulkitsee informaatiota ja prosessoi tietoa sen pohjalta. Keskeiseen asemaan nousee tällöin konteksti, jossa oppiminen tapahtuu. (Helakorpi & Olkinuora. 1997. 117)

Aikuisopiskelijalle on laadittava henkilökohtainen opiskeluohjelma. Sillä saadaan määritellyksi yksilölliset oppimistarpeet, saadaan oppimisen yksilöllisyyttä, joustavuutta ja mielekkyyttä sekä taataan oppimisen onnistuminen. Opiskelijan sitoutumista ja syväoppimista voidaan myös edistää sekä toteuttaa tarvittavaa ohjausta. (Germo. 1998. 16-17; Helakorpi & Olkinuora. 1997. 12.) Henkilökohtaisessa opinto-ohjelmassa tarkentuvat kasvun tavoitteet, opiskelutapa, ajankäyttö sekä oman kehittymisen seuranta ja arviointi (Helakorpi & Olkinuora. 1997. 146). Kun henkilökohtaiset opiskeluohjelmat on laadittu, opettajan on pakko keskittyä vain olennaiseen.

Aikuiskoulutuksessa opiskelija ottaa vastuuta omasta kehityksestään, mutta se ei tarkoita, että opettaja pääsisi vähemmällä. Päinvastoin näyttää siltä, että mitä enemmän itseohjautuvuutta edellytetään, sitä enemmän tarvitaan ohjausta. Muutoksen oppimiseen ei riitä vanha kaava: tavoitteet – opetus – arviointi; vaan oppimistarpeet ja –tavoitteet selkiintyvät vasta vähitellen toiminnan myötä. (Germo. 1998. 20, 24)

Lehtinen & Jokinen (1996) esittävät hyvän ohjauksen lähtökohtia ja edellytyksiä seuraavasti onnistumisen edellytyksinä:

1. Opettajan omakohtaisesti pohtima kokonaisvaltainen ohjausnäkemys, ohjausfilosofia
2. Aikuisopiskelijan ainutlaatuisuuden huomioon ottaminen koko opiskelun ajan
3. Opettajaa ja opiskelijaa kuormittavien tekijöiden eliminointi
4. Yhteiskunnan ja työelämän tulevaisuuden visiointi
5. Opettajan aitous ja uskottavuus
6. Tehtävien haasteellisuus
7. Kokeilujen edistäminen ja soveltaminen (koskee myös koko oppilaitoksen toimintaa)
8. Oppimisen seuranta sekä
9. Itsenäisyyden rohkaiseminen.

Henkilökohtainen opiskeluohjelma vaatii koko oppilaitokselta niin kokonaisvaltaista ajattelua ja johdonmukaista toimintaa, ettei se voi onnistua ilman useita vuosia kestävää organisaatiokulttuurin avointa kehittämistä (Germo. 1998. 48).

Kouluttajan tehtävä on vaativa, koska hänen on paneuduttava ryhmänsä ja jokaisen opiskelijan huolenaiheisiin. Hänen pitää saavuttaa opiskelijoiden ehdoton luottamus, jotta he voivat ilmaista henkilökohtaisia ongelmiaan. Opettajan on paneuduttava aikuisten opiskelijoiden maailmankuviin ja oletuskokonaisuuksiin. Sen jälkeen voi miettiä keinoja, miten kannustetaan heitä uuteen. (Mezirow. 1996. 83, 201)

Mezirow (1996. 79) sanoo, että akateemiset koulutustilanteet ovat sidoksissa persoonattoman objektiivisuuden ja kysymysten neutraalin tarkastelun ihanteeseen, jolloin ne mitätöivät henkilökohtaisen kokemuksen merkityksen ja panoksen oppimisprosessissa.

Kun aikuiskouluttajat ovat itse opiskelleet, he ovat sanoneet, että suurin osa heidän käytännön toiminnassaan tarvitsemastaan tiedosta on hankittava itse työssä. Elämänkerroissaan he painottavat sosiaalisten kokemusten merkitystä enemmän kuin koulutusta. He ovat myös oppineet paljon henkilökohtaisista kokemuksistaan kuten avioliitosta tai -erosta. Aikuiskouluttajille yliopistotutkinto tuntuu vähemmän merkitykselliseltä kuin aikaisemmat työpaikat. (Mezirow. 1996. 225).

Aikuiskoulutuksen ohjelmien ja menetelmien on oltava houkuttelevia, jotta opiskelijat haluavat niihin osallistua. Myös oppimistehtävien tulee olla arvokkaita ja opiskelijalle hyödyllisiä, jotta hän kokee opiskelun mielekkäänä (Helakorpi & Olkinuora. 1997. 120.) Myös oppilaitoksen imagon ja ilmapiirin tulee olla hyvät. Opiskelijoille laaditaan henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat. Päiväkirjan pitäminen voi auttaa aikuista muuttamaan ajattelumallejaan ja jopa elämänsä suuntaa. Ongelmana koetaan opettajien taholta opiskelijoiden keskinäinen erilaisuus (Mezirow. 1996. 220, 221). Jokaista opiskelijaa on kuitenkin kunnioitettava yksilönä, ja heidän osaamistaan tulee arvostaa. Heidän vaikeuksiaan opiskelussa ymmärtää vain, mikäli pyrkii aktiivisesti selvittämään opiskelijoiden odotukset ja toiveet (Mezirow. 1996. 389).

Aikuisopiskelijat ovat yleensä hyvin kriittisiä. Terveys- ja sosiaalialan ammattiteissa vastuun kantaminen, kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisu ja itsenäinen päätöksenteko ovat osa ammattitaitoa (Salmio. 1997. 22). He toimivat myös opiskelijoina samoilla periaatteilla. Tällä tavoin he oppivat omasta ja toisten toiminnasta. He myös tukevat toisiaan. Aikuiskouluttajan tulisi auttaa heitä visioimaan tulevaisuutta sekä lisäämään sosiaalisia taitoja, muutoskykyä ja -voimaa. ”Se uusi pedagogiikka, joka syntyy vastarinnan siemenestä, vahvistaa tietoisuutta ristiriidoista vanhojen ja ilmaantuvien tosiseikkojen välillä ja johtaa uusiin entistä selkeämmin määriteltyihin toimintastrategioihin” (Mezirow. 1996. 110) Aikuiskouluttajan rooli muuttuu oppimisympäristön suunnittelijaksi, oppimisen ohjaajaksi, asiantuntijaksi ja tiimin jäseneksi. Opiskelun ajan, paikan, menetelmien, toteuttamistapojen ja oppisisältöjen on oltava mahdollisimman joustavia. (Germo ym. 1998. 11)

Koulutus ja opetus ovat ajassa eteneviä prosesseja, jolloin ne auttavat yksilön kasvua, kehitystä ja uusien voimavarojen toteutumista. Koulutukseenkin on tullut ulkoapäin määritelty tehokkuusajattelu, joka saattaa varsinkin aikuisen opiskelijan kohdalla olla liian rajoittava tai vaativa tekijä suhteessa hänen kokonaiselämäntilanteeseensa. (Onnismaa. 1998. 36)

Opettajan tulee ryhmä- ja yksilöohjaustilanteissa vähintäänkin voida pysähtyä omilta kiireiltään ja olla läsnä. Hänen tulee välttää tekemästä asioita opiskelijoiden puolesta ja yrittää estää opiskelijoita hätiköinniltä. (Onnismaa. 1998. 36) Opettajan tulee olla vahva ja luotettava taustatuki, joka saa opiskelijat ajattelemaan ja toimimaan itse (Mäkisalo. 1995. 176) Ohjaajalle opiskelijan itsenäistyminen on ohjaustoiminnan tietoinen tavoite. Vastuu oppimisesta annetaan alusta alkaen oppijalle. (Lakio & Lehtinen. 1995. 64-65) Terveystieteiden koulutuksessa opiskelijaa voidaan kohdella hoitotyön periaatteiden mukaan esimerkiksi yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti. Tuetaan opiskelijan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja rohkaistaan häntä omatoimisuuteen, kollegiaalisuuteen ja vastuullisuuteen. Samoja periaatteita voidaan toteuttaa myös opettajien ja oppilaitoksen muiden työntekijöiden kesken (Mäkisalo. 1996. 186)

Ohjaustilanteessa on tärkeää opiskelijan eli asiakkaan tekojen ja kokemuksen oikeuttaminen. Oikeuttamista ja vahvistamista kuvataan Empowerment-termillä. Oleellista on ajan ja tilan antaminen. Joskus ohjaamatta jättäminen voi olla parasta ohjausta. Tärkeää on antaa huomiota ja kunnioitusta opiskelijan/asiakkaan roolissa olevalle henkilölle. Onneksi muodolliset pakot ovat koulutuksessa vähentyneet, mutta opiskelijan on selostettava, onko hänen toimintansa relevanttia hänen itse asettamiensa tavoitteiden kannalta. (Onnismaa. 1998. 9, 43-44) Jokaisessa vuorovaikutustilanteessa opettajan ja opiskelijan välillä voidaan mitata palvelun laatua eli onko opiskelija tyytyväinen saamaansa koulutukseen (Äyväri. 1991. 182)

Ohjaustilanteissa saattaa tulla ristiriitaa, kun opettaja pyrkii olemaan tasavertainen kumppani ja samalla asiantuntevampi opiskelijan suunnitelmien ja tekojen arvioija. Etiikka ohjaus- ja neuvontatyössä merkitsee manipulaation välttämistä ja valtasuhteiden läpinäkyväksi tekemistä. Etiikka ei pidä nähdä näissä tilanteissa tiettyinä eettisinä sääntöinä, vaikka ne voisivatkin olla hyödyllisiä esimerkiksi ammattikunnan statuksen tai työn sisällön kannalta.

Ammatillinen etiikka määritellään usein vain oikeanlaisen toiminnan säännöiksi ja standardeiksi. Tämä näkemys on vallanpitäjien mieleen, koska se ei horjuta heidän asemaansa. Ohjaus-, opetus- ja neuvontatyössä etiikka on pikemminkin resurssi ja työväline. Aikuisten ohjaaminen on monien asioiden rajoilla olemista. Opettajalla tulisi olla kykyä ja uskallusta tunnistaa ja ylittääkin niitä. (Onnismaa. 1998. 11, 44, 46)

Opetussuunnitelmaperusteissa korostetaan, että asiantuntijaroolit on syytä tehdä selviksi. Opiskelija on oman tilanteensa paras asiantuntija ja kouluttaja on koulutusprosessin asiantuntija. Henkilökohtainen ja ryhmien tiedonhankinta on tärkeä keino tuottaa opiskelijan ajankohtaisen tilanteen kannalta merkityksellistä tietoa. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus toimia eri tavoilla ja saada palautetta toiminnastaan. (Onnismaa. 1998. 21)

Ammattitaidon opettaminen ei saa olla irrallista oppiainejakoon perustuvien tietojen siirtämistä tai yksittäisten työsuoritusten harjaantumista. Teoria, työ, tieto ja toiminta opetetaan yhdessä. Oppija tulee nähdä itseohjautuvana yksilönä, joka on tietoinen ja vastuullinen omista ratkaisuksistaan. (Turpeinen. 1998. 20-22; Helakorpi & Olkinuora. 1997. 93-97)

Aikuiskoulutuksen ja ohjauksen tehtävänä onkin toimintakenttien tarjoaminen muutosten käsittelyyn ja itsetoteutuksen uusiin muotoihin. Oppiminen ei rajoitu vain koulutusinstituutioihin, vaan elinikäinen oppiminen tapahtuu eri yhteyksissä. (Onnismaa. 1998. 51) Käytännöllisen opiskelun tarkoituksena terveys- ja sosiaalialan koulutuksessa on teoretiedon soveltaminen käytännön tiedoksi ja sosiaalistuminen omaan ammattikuntaan ja ammattiin. Tässä tarvitaan oppilaitoksen ja työelämän hyvää yhteistyötä. (Mäkisalo. 1995. 171) Opettajat ovat myös alansa professionaalisia ammatinharjoittajia, joiden on hallittava sekä teoreettista että käytännöllistä tietoa (Kirjonen ym. 1997. 52).

Laatu on järjestelmätason kysymys. Yhteistyöverkoston toimivuus on myös koulutuksessa laadun kriteeri. Miten yhteistyö toimii koulutusorganisaation sisällä sekä oppilaitoksen ja työharjoittelupaikkojen välillä tai opiskelijan elämäntilanteen kannalta tärkeiden viranomaisverkoston välillä. Laadukkaan koulutuksen kehittämisessä tarvitaan eri intressiryhmien asiantuntemusta ja pitkäjänteistä kehittämistyötä muistaen yhteiskunnan nopeasti muuttuvat koulutustarpeet sekä opiskelija – asiakkaan tarpeet. (Onnismaa. 1998. 24)

Terveyden- ja sosiaalihuollon ammateissa työskentelevien ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen on hoitotyön johtajien mielestä mahdollista jatko-, täydennys- ja lisäkoulutuksella. Mäkisaloon artikkelissa on yhteenvedo hoitotyön johtajien käsityksistä terveydenhuolto-oppilaitoksen toiminnan keskeisistä päämääristä ja opettajien ydintehtävistä. (Mäkisalo. 1995. 175) Päämäärät ja tehtävät ovat samat nykyisissä alan oppilaitoksissa mm. ammattikorkeakouluissa.

Terveysthuolto-oppilaitoksen toiminnan keskeiset päämäärät	Terveysthuolto-oppilaitoksessa työskentelevien opettajien ydintehtävät
1. Ammattihenkilöstön kouluttaminen vastaamaan yhteiskunnan tarpeisiin	1. Ammatissa tarvittavien perusvalmiuksien opettaminen opiskelijoille
2. Korkeatasoisen terveyden- ja sosiaali-huollon ammattitutkinnon suorittaneiden ammattilaisten/asiantuntijoiden kouluttaminen	2. Opiskelijan motivoiminen, kannustaminen ja ohjaaminen itsenäisyyteen, oppimaan oppimiseen ja itsenäiseen tietojen hankintaan
3. Terveysthuolto- ja sosiaalihuollon ammateissa työskentelevien ammattitaidon ylläpitämisen kehittäminen	3. Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen kasvamaan ihmisenä ja hoitotyöntekijänä
4. Asiantuntijana oleminen terveydenhuollon ja hoitotyön koulutusasioissa sekä opetuksen sisällöllinen kehittäminen	4. Yhteistyö eri tahojen, erityisesti työelämän kanssa
5. Hyvän hoidon ja hoitotyön tason ylläpitäminen ja kehittäminen mm. edistämällä hoitotyön tutkimusta	5. Opettavissa asioissa ajan tasalla pysyminen
6. Yhteistyö koulun ja työelämän välillä käytännön ja teorian integroimiseksi	6. Opiskelijan ohjaaminen ja tukeminen käytännöllisen opiskelun aikana
7. Kansainvälistyminen ja siihen kasvattaminen	7. Yhteiskunnassa laaja-alaisena asiantuntijana toimiminen oman alan ja hoitotyön asioissa
8. Vaikuttajana toimiminen ympäröivässä yhteiskunnassa sekä toiminta väestön parissa ja väestön hyväksi	8. Hallinnollisista tehtävistä huolehtiminen
	9. Hyvän ilmapiirin luominen ja yhteistyön kehittäminen opiskelijoiden keskuudessa ja koko oppilaitoksessa
	10. Valmistuvien hoitotyöntekijöiden ammattitaidon tasosta vastaaminen

Kuvio 4. Hoitotyön johtajien käsityksiä terveydenhuolto-oppilaitoksen toiminnan keskeisistä päämääristä ja oppilaitoksessa työskentelevien opettajien ydintehtävistä (Mäkisalo.1995. 175)

3. AIKUINEN OPPIJANA

3.1. TARPEET JA MOTIIVIT OPIKELLA

Aikuiskoulutus on uusi mahdollisuus nuoruuden koulutuksen jälkeen. Oleellista on, lähteekö koulutukseen ulkoisten olosuhteiden pakottamana vai omaehtoisesti eli omien tarpeidensa mukaan. Ihminen kouluttautuu passiivisesti vaihtaessaan työpaikkaa tai välttääkseen työttömyyden. Tämä on yhteiskunnan ehdoilla toimimista.

Aktiivinen ammatillinen jousto merkitsee oman minän etsintää, itsensä kehittämistä, haasteita ja identiteetin toteuttamista ammatillisen roolin avulla (Nurmi. 1995. 38). Ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistutaan työmarkkinakelpoisuuden parantamiseksi, ammattitaitojen ajan tasalla pitämiseksi, kvaifikaatioiden lisäämiseksi sekä ammatillisen ja sosiaalisen liikkuvuuden mahdollistamiseksi. Opiskelu on myös henkistä kasvua ja varsinkin naisille itsensä kehittämisen, itsekunnioituksen ja itsetunnon lisääjä. (Nurmi. 1995. 68, 70)

Elämän merkitys on siinä, mitä ihminen vielä haluaa saada aikaan. Se synnyttää elämään mielekkään voimajännityksen. (Frankl 1986. 96-97) Ihmisen toiminta kytkeytyy historiaan ja orientoituu ajassa eteenpäin. Koulutus voi olla tässä keinona. Eri elämänvaiheissa analysoidaan omaa elämäntilannetta esimerkiksi suhdetta opiskeluun, työhön, perheeseen ja itsensä toteuttamiseen. Erityisesti äitiyden eri vaiheet määrittävät naisen elämää. Aikuiskouluttajat kohtaavat kriisissä olevia opiskelijoita, jotka toivovat koulutuksen avulla saavuttavansa paremman itseymmärryksen ja eheämmän identiteetin. Identiteetti on itsensä jäsentämistä suhteessa maailmaan, ja koulutus on tässä tärkeä lähde. (Turunen. 1987. 114-120 ja 1988, 137; Nurmi. 1995. 48-51).

Aikuisella on jokin syy tai tarve lähteä opiskelemaan. Hänellä on silloin myös kyky ja halu toimia. (Courtney. 1992. 92) Yksilö tekee jotain, koska jotain tiettyä on tapahtunut menneisyydessä. Hän voi haluta opiskella aikuisena, koska ei päässyt nuorena haluamaansa koulutukseen. Hän voi myös opiskella tulevaisuuden tavoitetta kohti (Nurmi. 1995. 19). Aikuisten ammatilliseen koulutukseen hakeutumisen syiksi on todettu Suomessa 1990-luvulla elämänvaihe- ja perhetilanne, ammatillinen kehittyminen, itsensä kehittäminen ja epävarmuus työllistymisessä (Järvinen. 1996. 31; Nieminen. 1990. 1, 45; Nurmi. 1995. 54-57; Antikainen & Huotelin. 1996. 205).

Koulutuksen tuotoksilla eli todistuksilla ja arvosanoilla on Lehtisalo & Raivolan (1986. 32) mukaan vaihtoarvoa, mutta ei välttämättä käyttöarvoa. Terveys- ja sosiaalialalla on kuitenkin todistus ja tutkinto edellytys saada pysyvä, määrätty työpaikka. Koulutusten muuttumisen myötä todistuksilla osoitettu pätevyys on tullut entistä tärkeämmäksi.

Aikuinen voi myös tulla koulutukseen täydentämään joitain aukkoja osaamisessaan. Hän voi jopa tulla kehittämään itseään, koska haluaa toipua menneisyyden haavoistaan. Naiset erityisesti voivat ponnistella menneisyyden epäoikeudenmukaisuuksien korjaamiseksi (Mezirow. 1996. 226).

Yksilön koulutustarpeita hoitotyössä selvittää Salmio (1997. 20): ”Todelliset koulutustarpeet ovat puutteita ammatillisessa osaamisessa, ristiriitoja yksilön tiedoissa ja taidoissa verrattuna siihen, mitä hänen tulisi tietää ja osata voidakseen kehittää suoritustasoaan.” Hän jatkaa, että koetut koulutustarpeet ovat henkilökohtaisia tulkintoja omista koulutustarpeista ja asioista, joihin yksilö tuntee mielenkiintoa. On myös normatiivisia koulutustarpeita, joissa korostuu esim. hoitotyöntekijöiden ammattikuntana määrittämät tasovaatimukset ja niihin perustuvat koulutustarpeet. Näitä määrittelyjä tekevät ammattijärjestöt ja kouluttajat.

Nuorten ja aikuisten erot opiskelutaidoissa voivat olla suuriakin. Tähän vaikuttavat mm. erilainen peruskoulutus, aiemmat opiskelukokemukset, ikä ja perhe. Opiskelutaito on merkittävä, koska sen myötä oppimistulokset paranevat. Aikuinen opiskelee kokonaisuuksia ja yksityiskohtien muistaminen on hankalampaa kuin nuorena. Toisaalta opittavia asioita voi kytkeä kokemuksiinsa. (Pantzar. 1986. 7, 9)

Aikuisella on opiskelussaan yleensä selkeä tavoite. Hänellä on elämäkokemuksensa pohjautuen kykyä nähdä, mihin hän opiskellessaan pyrkii. Aikuinen työskentelee opinnoissaan itsenäisesti, pitkäjänteisesti ja vastuullisesti. Hän saattaa suhtautua epäilevästi oppimiskykyynsä ja opiskelijan rooliin, ja tarvitseekin runsaasti kannustusta ja ohjausta. Usein aikuinen opiskelee työn ohella ja toimien moninaisissa rooleissa yhteiskunnassa. Huolenaiheina ovat toimeentulo, perheasiat ja ihmissuhteet. Lahjakkuuserot, aiemmat koulutukset ja kokemukset vaikuttavat oppimiskykyyn. Kun aikuisopiskelija on hyvin motivoitunut, hän voi opiskeluun hyvin paneutumalla korvata esim. vähäistä aikaisempaa koulutuskokemustaan (Pantzar. 1986. 16) . Opiskelumotivaatio liittyy myös opettajasuhteen laatuun (Mezirow. 1996. 221).

Opiskeluasenteet ovat olennaiset onnistumisessa. Myönteisyys on lähtökohta opiskelun mielekkyydelle ja tärkeydelle. Tässä opiskelijoilla on merkittävin asema. Asennoitumiseen vaikuttavat myös ympäristön tekijät. Sinänsä pelkkä mahdollisuus opiskella voi olla varsin innostava tekijä. Myös opiskelun yleinen arvostaminen yhteiskunnassamme ja varsinkin terveys- ja sosiaalialalla on kannustava asia. (Pantzar. 1986. 20). Opiskelun suunnittelu on erittäin tärkeää. Vastuu siitä, miten aikuisopiskelija sijoittaa opiskelun elämänsä muiden tehtävien lomaan, on hänellä itsellään. (Pantzar. 1985. 23) Opiskelutekniikkaan perehtymiseen ja omien etenemissuunnitelmien tekoon tulee opintojen alussa käyttää tarvittaessa runsaasti aikaa.

Oheisessa kuviossa 5. eritellään syitä, miksi aikuiset lähtevät koulutukseen. (Aikuiskoulutukseen tulosityitä on myös liitteessä 3.)

<p>Lehtonen & Tuomisto, 1973 Tärkeimmät subjektiiviset osallistumissyöt: *ammattitaidon kohottaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • yleissivistyksen parantaminen • persoonallisuuden kehittäminen <p>Faktorit:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) individualistisen henkisen kasvun faktori 2) ekspressiivisten osallistumissyiden faktori 3) instrumentaalisten osallistumissyiden faktori 4) yhteiskunnallisen orientoitumisen faktori <p>Haven & Syvänperä, 1983 (amatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuneilla, kyllä-vastausten %-osuus)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ammattitaidon ylläpitäminen 84% 2) yleinen mielenkiinto 65% 3) työnantajan määräys 47% 4) muodoll. pätevyyden hankkiminen 28% 5) vaativammat tehtävät 26% 6) vaihtelun vuoksi 26 % 7) parempi palkka 21% 8) rationalisointi, automatisointi 15% 9) työttömyys tai sen uhka 7% 10) työpaikan vaihto 4% 11) muu syy 4% 	<p>Simpanen & Blomqvist, 1992 (yl. aikuiskoulutukseen osallistuneilla paljon tai jonkin verran opiskelukiinnostusta aiheuttavat)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) itsensä kehittäminen 83% 2) ammattitaidon kehittäminen 81% 3) vaihtelunhalu 65% 4) parempaa palkkaa 62% 5) löytää uusia ystäviä 48% 6) vaihtaa työtehtäviä 48% 7) vaativampiin työtehtäviin 46% 8) koulutus tuo arvostusta 45% 9) vaihtaa työpaikkaa 35% 10) muodollinen pätevyys 30% 11) vaihtaa ammattia 30% 12) työttömyys tai sen uhka 25% 13) tututkin osallistuvat 20% 14) saada vakinainen työpaikka 18% 15) muu syy 5% <p>(amm. aikuiskoulutukseen osallistuneilla)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) työtehtävät edellyttivät 71% 2) työnantaja velvoitti 30% 3) itsensä kehittäminen, urakehitys 15% 4) muu syy 3%
<p>Rinne, Kivinen & Ahola, 1992 Aktiivisimmin yl. aikuiskoulutukseen osallistuneilla tärkeimmät syyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • itsensä kehittäminen • ammattitaidon kehittäminen • parempi palkka • vaativampiin työtehtäviin • toisiin työtehtäviin • vaihtelunhalu • vakinaisen työpaikan saaminen tai työttömyyden välttäminen ei yleensä keskeistä <p>Faktorit:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) koulutususkon faktori, selvästi yleisin 2) aikuiskoulutuksen epäilyn faktori 3) nimeämätön, jonkinlaista epärelevanttiutta 4) työnantajan koulutusrahoitusvelvollisuus 	

Kuvio 5. Kooste aiemmista tutkimustuloksista: aikuiskoulutukseen osallistumisen syyt (Nurmi. 1995. 55)

Itse kunkin on päivittäin rakennettava omaa uraansa ja oltava valmis orientoitumaan elämänsä eri vaiheissa uudelleen. Koko elämä voitaisiinkin nähdä urana, eikä vain kodin ulkopuolinen ansiotyö. (Onnismaa 1998. 17)

3.2. AIKUISOPISKELUN EDUT JA ESTEET

Tutkinto on lupalippu tehtävään tai virkaan. Se on myös osoitus pätevyydestä työntekijänä ja kansalaisena. Koulutuksesta saa lisäksi henkistä pääomaa, ja se auttaa itsenäistymään sekä henkisesti että taloudellisesti. Ylemmän tutkinnon avulla voi kohota sosiaalisesti ja myydä monipuolisemmin osaamistaan. Tutkinnolla on statusarvo, joka luo tunteen kuulumisesta parempaan joukkoon. (Nurmi. 1995. 186; Korhonen. 1998. 39). Sanat parempaan joukkoon, kuvastavat sitä, miten paljon yhteiskunnassamme koulutusta arvostetaan.

Aikuiskoulutus järjestetään pääsääntöisesti monimuotoisena. Osa-aika opiskelu on perheelliselle ja työssäkäyväälle, usein ainoa menetelmällinen mahdollisuus. Se koetaan hyvänä tapana opiskella.

Myönteisenä aikuisopiskelussa koetaan opiskelutovereista saadut uudet ystävät ja heidän antamansa tuki (Nurmi. 1995. 57). Myös perheen tuki voi olla aikuisopiskelijalle merkittävä voiman lähde. Perheen hyvä yhteishenki ja jäsentensä kannustus lisää opiskelumotivaatiota. Puolison työssäkäynti ja häneltä saatu taloudellinen tuki on tärkeä opiskelun mahdollistaja. Elämäkokemus sinänsä auttaa näkemään asioiden tärkeysjärjestykset. (Korhonen. 1998. Artikkel V: Koulusta kaupan kautta koitiin.)

Rooliodotukset ohjaavat ryhmän jäsenten käyttäytymistä sosiaalisissa järjestelmissä. Rooliodotuksiin kohdistuu paineita ulkoapäin. Paineet ovat tällöin toisten ihmisten, yhteisön, ryhmän tai organisaation asettamia normeja tai toiveita (Korhonen. 1998. 40). Juuri tällaisissa paineissa mm. terveydenhuoltoalan työntekijät tällä hetkellä elävät tutkintoon johtavien koulutusten ja työelämän vaatimusten jatkuvasti muuttuessa. Rooliodotukset voivat olla sisäsyntyisiä kuvitelmia muiden odotuksista. Henkilö asettaa itselleen vaatimuksia, koska hän koettaa käyttäytyä ryhmänsä jäsenelle sopivalla tavalla tullakseen hyväksytyksi siinä. Omat sisäistetyt normit ja arvot vaikuttavat yksilöön. Rooliristiriita syntyy, kun omat motiivit ja ympäristön normit ovat erilaiset. Opiskelevan perheellisen aikuisen rooliristiriitoja syntyy mm. työn, opiskelun ja perheen kesken. (Korhonen. 1998. 40-41).

Aikuisopiskelijat käyvät yleensä työssä taloudellisista syistä. Tämä edellyttää osa-aikaista opiskelua. Opiskelu on kuitenkin tilapäinen elämänvaihe, jolloin esim. perheen hankintoja voidaan siirtää. Nurmi (1995. 11) kysyy, onko se, mitä opiskelulla tavoitellaan kaikkien tarvittavien panosten ja uhrausten arvoinen (ks. Kuvio 6.) (Aikuiskoulutuksen nivoutumista muuhun elämäkokonaisuuteen hahmottaa myös liite 4.)

<p>Lehtonen & Tuomisto, 1973</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opetukseen liittyvät asenne-esteet 2) aikaan liittyvät osallistumisesteet 3) opintomahd. tavoitettavuuteen liittyvät esteet 4) opiskelun epärelevanttiuteen eli merkityksättömyyteen liittyvät esteet <p>* eniten haittaisivat aikaesteet ja tavoitettavuuteen liittyvät esteet</p>	<p>Rinne, Kivinen & Ahola, 1992</p> <p>Vapaa-ajalla opiskelun tärkeimmät esteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> * hankalat työajat * koulutusmahd. huono sijainti * muut harrastukset * taloudelliset syyt * väsymys * kiinnostuksen puute
<p>Havén & Syvänperä, 1983</p> <p>(kyllä-vastausten osuus kussakin osakysymyksessä)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ajan puute 35% 2) koulutusmahdollisuuksia ei lähellä 23% 3) väsymys 23% 4) kiireet työpaikalla 22% 5) muut harrastukset 20% 6) hankalat työajat 17% 7) lastenhoito, kotityöt 17% 8) vähäinen pohjakoulutus 17% 9) huonot kulkuyhteydet 14% 10) ikä/terveydelliset syyt 11% 11) opiskelu ei kiinnosta 11% 12) ei tietoa koulutusmahdollisuuksista 8% 13) on opiskellut tarpeeksi 7% 14) taloudelliset syyt 7% 15) epäonnistumisen pelko 5% 16) opiskelusta ei hyötyä 4% 17) muu syy 3% 18) huonot kokemukset 2% 19) ei opetusta äidinkielellä 2% 	<p>muuta:</p> <ul style="list-style-type: none"> * yhtäjaksoinen opiskelu vähiten halutuinta muilla kuin 18-24-vuotiailla * opiskelun taloudelliset ehdot: 62-73%:lle tukien oltava väh. ¼ palkasta, 31%:lle ½ palkasta * eniten esteitä 25-39-vuotiailla: varsinkin lastenhoito-ongelmia, myös kovemmat osallistumisen taloudelliset ehdot kuin muilla <p>Simpanen & Blomqvist, 1992</p> <p>(omalla ajalla ja omalla kustannuksella tapahtuvassa koulutuksessa joskus aikuis- koulutukseen osallistuneilla esti paljon tai jonkin veran)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kiinnostuksen puute 52% 2) väsymys 50% 3) muut harrastukset 42% 4) koulutusmahdollisuuksien puute 40% 5) koulutusmahdollisuuksien sijainti 39% 6) hankalat työajat 38% 7) ikä ja terveydelliset syyt 37% 8) taloudelliset syyt 34% 9) ei tietoa mahdollisuuksista 34% 10) vähäinen pohjakoulutus 33% 11) koulutuksesta ei hyötyä 18% 12) koti- ja perhesyyt 25% 13) koulutuksen heikko laatu 22% 14) lastenhoito-ongelmat 20% 15) epäonnistumisen pelko 17% 16) muu este tai vaikeus 5%

Kuvio 6. Kooste aiemmista tutkimustuloksista: aikuiskoulutukseen osallistumisen esteet ja vaikeudet (Nurmi. 1995. 56)

Kun perheellinen aikuinen lähtee opiskelemaan, hänen työmääränsä lisääntyy. Korhonen (1998. Artikkel V) on todennut opiskelijoiden kokevan syyllisyyttä, väsymystä, ajan puutetta ja stressiä. Koulutus on myös sitovaa. Opiskelu edellyttää ajankäytön tehostamista, harrastusten ja vapaa-ajan menettämistä (Nurmi. 1995. 82). Esimerkkinä on alla olevassa kuviossa esitetty yhden aikuisopiskelijaryhmän kokemuksia aikuisena opiskelun eduista ja esteistä.

FAKTORI	%)	FAKTORI	%)
EDUT:		HAITAT:	
1. Itsensä toteuttaminen	64	1. Perhe-esteet	16
2. Ammatillinen kehittyminen	91	2. Vapaa-ajan menettäminen	29
3. Työttömyyden välttäminen	49	3. Taloudelliset uhraukset	30
4. Alan vaihtaminen	36	4. Pakkorako	6
5. Opettajan ammatin instrumentaaliset tekijät	52	5. Oppimisvaikeudet	11
6. Sopiva tilaisuus	56	6. Poissaolo kotoa	27
7. Ammatillinen pelivara	50	7. Sitova opiskelutapa	22
8. Muodollinen kelpoisuus	94	8. Opiskelun epärelevanttius	9

*) summa-asteikolla mitattuna, monellako etuna tai haittana melko suuri, suuri tai hyvin suuri

Kuvio 7. Luokanopettajien poikkeuskoulutuksessa Raumalla opiskelleiden opiskelun edut ja haitat (Nurmi. 1995. 68).

Elämänmuutokset vaativat aina psyykkistä uudelleenorganisointia. Muuttanutta miinää ja elämäntilannetta on tarkasteltava ja rakennettava osana yksilön reflektiivistä prosessia. Siinä sovelletaan yhteen yksilön ja yhteiskunnan muutoksia. (Onnismaa. 1998. 51) Aikuisopiskelijoiden etuna on sitoutuminen ja itsesäätelyn oivaltaminen. Heidän omien kokemustensa ja elämystensä reflektointi on oppimisen kannalta tärkeää (Eklund. 1992. 51).

4. NAINEN OPISKELIJANA

4.1. ELÄMÄNHISTORIA

Koulutus- ja työmarkkinat ovat edelleen sukupuolisidonnaisia. Yhteisössä vallitsevat arvot voivat toimia jarruna kehitykselle esim. naisihanteen muodossa (Niiniluoto. 1994. 225). On ns. naisten ja miesten aloja. Naiset ovat pienipalkkaisempia. Vaikka tasa-arvoisuuden muodolliset esteet on poistettu, eivät naiset ja miehet toimi samoilla aloilla. (Nurmi. 1995. 73). Jallinoja (1983. 21) sanoo, että feministien mukaan kaikilla naisilla on jotain yhteistä. Feminismin tarkoitus on myös saada aikaan sosiaalinen muutos ja parantaa naisen asemaa.

Sosialisaatioprosessissa yksilö omaksuu yhteiskunnan sukupuolijärjestyksen ja naisen ja miehen identiteettiä muodostuu. Kattava näkemys on, että naiset ovat vähempiarvoisia kuin miehet! (Frithiof. 1992. 21-24). Naisasialiikkeen päätavoite on aina ollut itsenäinen nainen. Historiassa ja tänäkin päivänä ongelmana on ratkaista perheen ja työn väliset ristiriidat. Pelkkä koulutus ei näitä ratkaise. Naisen elämäntodellisuus on yhteiskunnassa tapahtuvien heilahtelujen mukaan elämistä. Laman aikana äitien pitäisi jäädä kotiin hoitamaan lapsiaan ja korkeasuhdanteen aikana taas osallistua ansiotyöhön.

Naisille katsotaan kuuluvan avioliiton, perheen, lasten päivähoiton ja koulutuksen alimmalla tasolla eli kun tavara liikkuu maitokaupasta kotiin (Sinkkonen & Ollikainen. 1982. 22.) Minna Canthin elämänkaari oli tyypillinen naisen kehityskaari. Nainen nostaa kapitalipun vasta roolikahleista itsenäistyttyään. (Sinkkonen & Ollikainen. 1982). Edelleen nainen tekee palkattoman ”toisen työpäivän” kotona. Myös perheen ja vapaa-ajan erottaminen on keinotekoista. Kun naisia kehoitetaan palaamaan kotilieden ääreen, heidän panostaan yhteiskunnan kehittämisessä aliarvostetaan. (Niiniluoto. 1994. 248, 252). Naisen elämänkulkuun liittyvä perheen ja työn yhdistelemistä on kuvattu perhe- ja työsuuntautumisen käsittein (Antikainen & Huotelin. 1996. 86). Äitimyytin ihanteen mukaan äidin tulee unohtaa omat tarpeensa lapsen tarpeiden vuoksi (Sinkkonen & Ollikainen. 1982. 68) Naisten alhaisen koulutustason arvioidaan johtuvan naisten velvoitteista kotona, lasten synnyttämisestä sekä perinteisestä työnjaosta puolisoitten kesken. Toinen näkökulma on se, että naiset kokevat hyvän selviytymisen olevan yhteydessä naimisissa oloon, lasten olemassaoloon, avoimuuteen ja saatuun sosiaaliseen tukeen puolisoilta, perheeltä ja työyhteisöltä. Naiset tuntevat myös olevansa ahkeria, täsmällisiä, määrätietoisia ja päättäväisiä. (Peltonen. 1994. 163)

Elämäkokonaisuuden teoreettisena näkökulmana on ottanut käyttöön saksalainen sosiologi Ulrike Prokop. Naisten elämänkaarikokonaisuudessa tuotetaan sekä aineellisia tarvikkeita että sosiaalisia suhteita, jatkuvuutta ja tietoisuusmuotoja. Yksilön elämänhistoria muodostaa vertikaalisen jatkumon eli menneeseen ja tulevaan elämään liittyvät tapahtumat, muistot, kokemukset ja unelmat. Horisontaalisen kokonaisuuden muodostavat arkielämän eri lohkot. Elämäkokonaisuus on siis sitä, mikä mahtuu yksilön subjektiivisten kokemusten ja tietoisuuden piiriin eli hänen näkökenttäänsä. (Haavio-Mannila ym. 1984. 204-206; Antikainen & Huotelin. 1996. 9, 27, 161).

Elämänkokonaisuus teoreettisena käsitteenä tarkoittaa ihmisen elämän tarkastelua kokonaisuutena. Sen muodostavat eri elämäalueet kuten jatkokoulutus, työ, perhe, vapaa-aika ja itsensä toteuttaminen. (Nurmi. 1995. 11, 13, 31-32). Elämäntapa voidaan määritellä yksilön ja perheen elämänvaiheiden elinolosuhteiden, elämäntoiminnan, arkielämän ja interaktion kokonaisuudeksi, joka järjestyy hänen subjektiviteettinsa kautta. Subjektiviteetti on ihmisen arvomaailmaa, arvioita omasta elämästään ja tärkeitä elämäalueita. (Korhonen. 1998. 28) Aikuinen pyrkii niveltämään toisiinsa työn, vapaa-ajan, koulutuksen ja perheen sekä sitoutumaan tavoitteisiinsa.

Yksilön elämäntilanne on seurausta hänen eletystä elämänsä historiastaan, joka vaikuttaa käsityksiin, tavoitteisiin ja toimintoihin tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Koulutukseen hakeutuessaan hän joutuu ristiriitatilanteeseen, jossa edut vetävät koulutukseen päin ja haitat siitä pois päin. Aikuisopiskelija yleensä pyrkii sopeuttamaan muun elämänsä opiskeluun. (Korhonen. 1998. 28; Nurmi. 1995. 11-14, 21)

Elämänpolitiikka jaetaan neljään vaiheeseen. Ensimmäisenä on emansipaatiovaihe, joka on askel itsetuntemuksen lisäämisessä ja omien kykyjen realistisessa tiedostamisessa. Toisessa vaiheessa on kyettävä jäsentämään tarjolla olevat mahdollisuudet yhteiskunnassa, jossa tarvitaan pelisääntöjä, joiden perusteella valintaedellytykset voidaan järjestää. Kolmannessa vaiheessa käsitellään valintoihin liittyviä reflektioita. Aikuiskoulutuksen katsotaan edistävän ihmisen omakohtaista kriittistä ajattelua. Neljännessä vaiheessa kytkeytyvät ristiriidat ja riskit, valinnat joudutaan tekemään vaikeasti yhteen sovitettavien tavoitteiden, näkökohtien ja intressien välillä (Karisto. 1996. 255). Perheelliselle aikuisopiskelijalle tämä on tuttua. Hän kantaa syyllisyyttä siitä, pitäisikö antaa enemmän aikaa perheelle ja lapsille kuin itselle. Elämänpolitiikan käsitteeseen kuuluu myös toisten mahdollisuuksien politiikka. Koulutus on uusi mahdollisuus esim. jatkaa opiskelua, jonka nuorena jätti kesken. Aikuiskoulutus antaa myös hengähdystauon työhön.

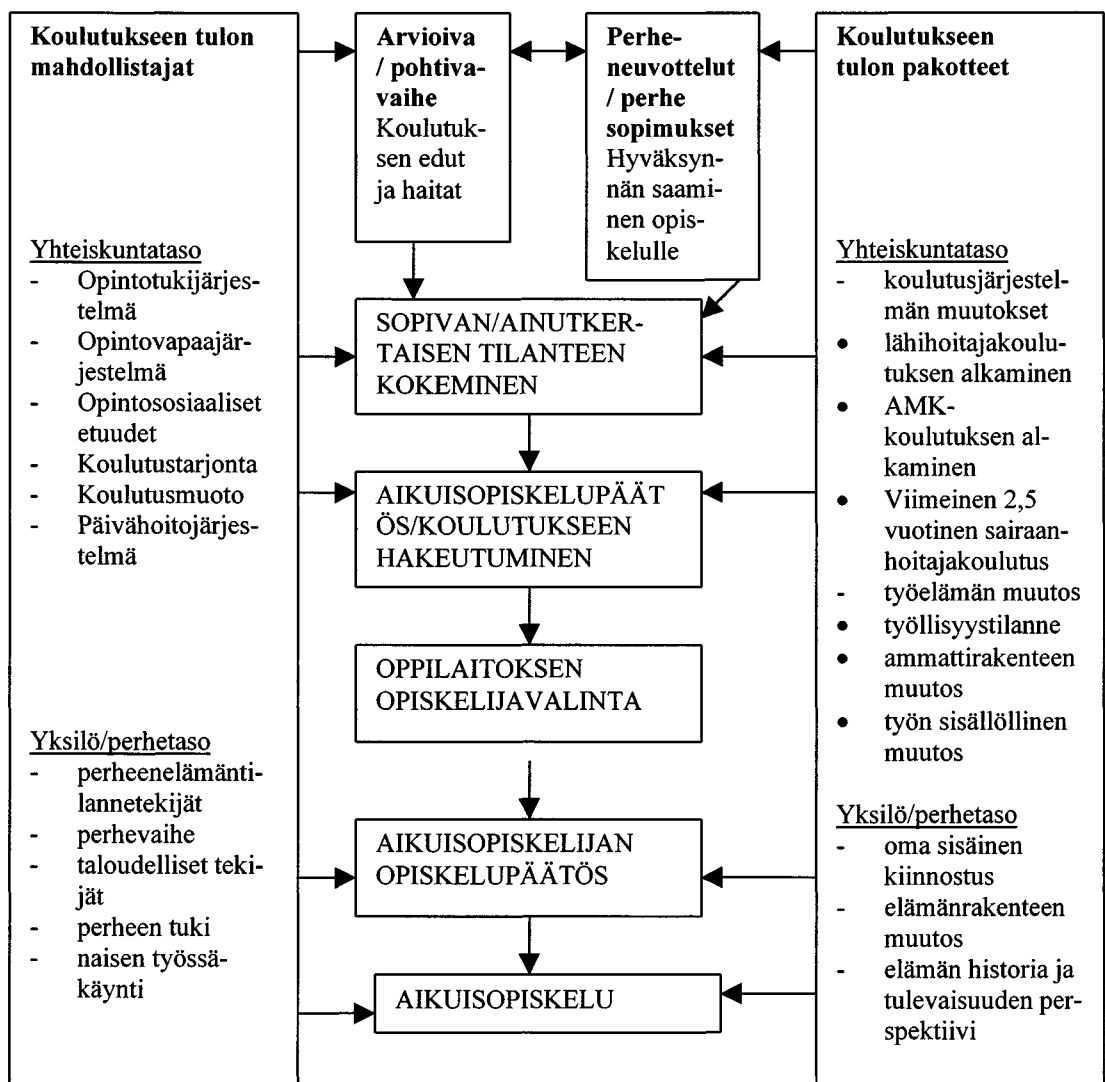
4.2. KOULUTUKSEEN HAKEUTUMISEN SYYT NAISILLA

Individualistinen ihmiskäsitys tuli esille jo 1600-luvun filosofisessa keskustelussa. Tässä näkemyksessä korostuu ihmisen oikeus oman itsensä hallintaan. Se sai laajenevaa kannatusta 1800-luvulla ja egoismi, joka opittiin työmarkkinoilla teollistumisen ja markkinatalouden kehittyessä, siirtyi koko kulttuuriin. (Haavio-Mannila. 1984. 43-44)

Kun määritellään yksilön hyvinvointia, lähdetään liikkeelle tarpeista. Hyvinvointia on vasta sitten, kun kaikki perustarpeet on tyydytetty. (Korhonen. 1998. 21-22, 37). Koulutus ja ammatti ovat olleet naisille yhteiskunnallisen tasa-arvon saamiseksi varmimpia reittejä kohti henkilökohtaista autonomiaa. Naisten tuloa koulutukseen ja työelämään kuormittaa kuitenkin edelleen yhteiskunnallisen perinnön taakka eli perheen, opiskelun ja työn yhteensovittaminen. On tingitty ja tingitään vieläkin henkilökohtaisista ammatillisista tavoitteista perheen hyväksi. (Nurmi. 1995. 2; Korhonen. 1998. 16)

Naiset ovat yliedustettuina aikuiskoulutuksessa. Tätä selittää se, että opisto- ja koulutason ammatillisen tutkinnon suorittaneet naiset uskovat lisäkoulutuksen ja koulutustason kohottamisen auttavan heitä uralla eteenpäin (Simpanen & Blomqvist. 1992. 47). Tyypillinen aikuisopiskelija on keski-ikäinen nainen. Keski-ikässä naisen piilotaunnasta nousee esiin se elämätön elämä, jolle ei ole ollut aikaa tai tilaa. Kun hän käsittelee tukahdutettuja elämäalueitaan, hänen on helpompi hyväksyä itsensä ja tarpeensa. (Pohjola. 1999. 51) Syitä opiskeluun lähtemiseen on myös perheen elämän kehitysvaihe, joka mahdollistaa äidin käyttämään aikaansa opiskeluun. Lapset ovat kasvaneet omatoimisiksi ja perheen taloudellinen tilanne on parantunut. Pitkään tehty työ tai jopa nuorena valittu väärä ala ei enää kiinnosta. Juuri tähän koulutukseen pääseminen saattaa olla pitkäaikainen haave.

Ammattitaidon kohottaminen koulutuksen avulla on tie pois rutiinitehtävistä (Järvelä. 1991. 282). Psykkinen kriisi ja loppuelämän mielekkyys ovat myös syitä lähteä opiskelemaan. (Nurmi. 1995. 52; Katajisto. 1991. 120-123). Naiset valitsevat miehiä useammin mieluummin kiinnostavan ja itseä miellyttävän työn kuin hyvän palkan (Järvelä. 1991. 271). Naiset näyttävät korostavan koulutukseen hakeutuessaan henkilökohtaista kehittymistään ja vapauttaan sekä elämän mielekkyyttä (vrt. kuvio 4. s. 19) Koulutus päätökseen vaikuttaneet tekijät ovat moninaiset sosiaali- ja terveysalan naisopiskelijoille kuten Kilpeläisen tuoreesta väitöskirjatyöstä selviää:

Kuvio 8. Tutkittavien naisten koulutus päätökseen liittyneet tekijät (Kilpeäinen. 2000. 64)

4.3. PERHE JA OPISKELU

Perhettä voidaan määritellä useista näkökulmista. Psykologian opinnäytetöissä on selvitetty (v. 1989) suomalaisten perhekuva. Yleisin vastaus oli, että lapset ja vanhemmat muodostavat perheen. Tärkeitä tekijöitä olivat tunnesuhteet, yhdessä asuminen ja sukulaisuus. Perheen käsitettä voidaan määritellä myös siitä näkökulmasta, miten perheestä eri yhteyksissä puhutaan, millaisessa käytännöllisessä tai organisatorisessa yhteydessä sitä tarkastellaan. Sosiaalipsykologiselta kannalta on oleellista, mihin ryhmään ihminen katsoo kuuluvansa. (Tolkki-Nikkonen. 1990. 12-13.) Virallisissa tilastoissa lasketaan perheeseen kuuluviksi avo- tai avioliitossa elävät puoliset ja heidän lapsensa tai jompikumpi vanhemmista lapsineen ja yhdessä asuva parisunta (Korhonen. 1995. 34).

Puhutaan perheen elämänkaaresta, koska perheen tehtävät muuttuvat se eri elämäntasavaiheissa. Voidaan erotella eri vaiheita: lapseton aviopari, nuori lapsiperhe, aikuistuvia lapsia sisältävä perhe ja perhe, josta lapset ovat irtautumassa, tai josta he ovat jo irtautuneet. (Tolkki-Nikkonen. 1990. 17-18.) Nämä vaiheet kuvaavat ydinperhettä, eivätkä siis sovi kaikkiin perheisiin. Ydinperheeseen kuuluvat äiti, isä ja lapsia (Haavio-Mannila ym. 1984. 37)

Perheen perustamisvaiheessa kummallakin on tuloja, suhteella on viehätystä, eivätkä lastenhoitovelvollisuudet rasita parisuhdetta. Aviollinen ja perhetyytyväisyys ovatkin korkeita perheen elämänkaaren alku- ja loppuvaiheissa, kun pari elää ilman lapsia. Aviollinen vuorovaikutus on intensiivisempää ja sukupuoliroolit ovat tasavertaisempia lapsettomilla. (Tolkki-Nikkonen. 1990. 18-19) Yhteinen näkemys perhe-elämään perusteista tekee mahdolliseksi puolisoille toistensa ymmärtämisen ja tukemisen. Perheen muutokset ja tunnesuhteiden kehitys sekä yksilön kehitys voivat olla ristiriidassa. Esimerkiksi irtautuminen voi olla yksilölle positiivista, mutta perheen kokemana negatiivista. (Tolkki-Nikkonen. 1990. 21-22)

Perheellisuuden kulta-aikaa oli 1950-luku. Naisen roolissa tapahtuneita muutoksia pidetään syynä 1960-luvulla perheessä tapahtuneisiin muutoksiin. Naiset valitsivat kodin ja palkkatyön välillä. Ansiotyöstä seurasi lastenhoito-ongelmat. Samaan aikaan alettiin kiinnittää huomiota isän rooliin kasvattajana. Perhe maallistui 1970-luvulla ja ydinperheen vaihtoehdoksi tuli muita elämäntyyplejä. Erityisesti sosiologiassa kiinnostuttiin (1978) tutkimaan elämäntapaa. Vanhemmuutta, avioliitto-odotuksia, rakkautta, valtaa ja vanhempien työssäkäyntiä tutkittiin 1980-luvulla. Tuloksina oli mm. se, että ansiotyö vähentää puolisoitten yhteisyyttä. (Tolkki-Nikkonen. 1990. 23-27) Tämän päivän tilannetta kuvaa se, että eletään yksilöinä mutta perheessä.

Miesten työssäkäynnin vaikutuksia perhe-elämälle ei pidetä ongelmana. Sen sijaan naisten tekemiset määritellään ongelmiksi. Jos he käyvät ansiotyössä, he laiminlyövät lapsiaan. Jos he ovat kotiäiteinä, he eivät tee ns. tuottavaa työtä yhteiskunnalle. Puolison myönteinen suhtautuminen työuralle on tärkeää.

Työhön ja varmaan myös opiskeluun ollaan tyytyväisiä silloin, kun se tapahtuu sisäisen motivaation pohjalta. Työllä on itsearvoa eli ihminen saa toteuttaa itseään. Tuntea olevansa omalla alallaan ja saa käyttää tietojaan ja kykyjään. Naisten tyytyväisyyttä lisää, kun he saavat olla tekemisissä muiden kanssa. (Tolkki-Nikkonen. 1990. 41-42)

Perheen kotityöt ovat edelleen merkittävä keskustelun aihe ja niiden jaossa näkyvät sukupuolten erot. Kotitöihin voidaan laskea kuuluviksi pyykinpesu, ruuanlaitto, lastenhoito, siivous, korjaustyöt, ostokset, laskujen maksaminen, puutarhanhoito. Tolkki-Nikkosen esittämissä (1990. 44-46) tutkimistuloksissa todetaan, että lasten kanssa olemiseen ja heidän hoitoonsa osallistui kumpikin puoliso. Naiset kuitenkin vastasivat yksin sairaiden lasten hoidosta. He myös tekevät enemmän kotitaloustöitä ja miehet tekevät huolto- ja kunnossapitotöitä (Haavio-Mannila. 1984. 174; Nurmi. 1995. 80-81; Kovalainen & Simonen. 1995. 141.) Äitinä nainen kokee, että hänen on pakko selviytyä arkielämässään. Äiti voi hyvin, kun perheen asiat ovat kunnossa. Kirsi Pohjola (1999. 23) toteaa, että erittäin keskeinen piirre on naisten joustavuus toisten huoltamisessa. Arja Kilpeläinen (2000. 23) on todennut, että naisten tarinoissa ovat ydinasioina suhteet muihin ihmisiin, eikä se, mitä itse on saanut aikaan.

Suomalaisen naisen identiteetti ei muodostu vain vaimona ja äitinä olemisesta, koska hän on myös kokopäivätyötä tekevä palkansaaja ja yksilöllinen kansalainen. Pohjola (1999. 33) kuvailee: ” Itse pelkäsin minuuden rajojen katoamista, kun odotin ensimmäistä lastani. Kuljin metsissä ja järven rannoilla ja hoin rytmikkäästi jokaisella askeleella, minä olen minä.” Perhe on monille taistelupaikka, jossa mitellään siitä, kuka tekee, mitä tekee ja millä ehdoilla ja miten rahaa käytetään (Hartman. 1987. 112). Vanhemmaksi tulo hidastaa naisen urakehitystä, koska hän ansioyönsä ohella kantaa päävastuun lastenhoidosta ja kotitöistä (Korhonen. 1998. 16; Nurmi. 1995. 80-82). Naisen subjektiviteettia luonnehtivat suhteet toisiin. Hän joutuu aina ottamaan huomioon toiset ja heidän tarpeensa. Kuitenkin yksilön itsemääräämisoikeus on periaate, joka on kirjattu länsimaisen yhteiskunnan moraalisäädöksiin.

Naiset neuvottelevat perhepiirissä puolison, lasten ja vanhempiensa kanssa omien opintojensa aloittamisesta eli siitä, miten arkielämän toiminnot saadaan sujumaan ja mistä löytyy aika opiskelulle. Hyväksynnän saaminen opintojen aloittamiselle on tärkeää. (Kilpeläinen. 2000. 56-57). Koulutuksen kokemuksissa huomio kiinnittyy erityisesti naisen elämänsä ongelmiin kuten koulutuksen, työn ja perheen väliseen jännitteeseen (Antikainen & Huotelin. 1996. 177, 195). Empowerment-käsitettä on käytetty aluksi naistutkimuksessa. Antikainen & Huotelin (1996. 253) käyttävät siitä suomennoksena sanaa valtautuminen, jossa on kaksi puolta: muutos yksilön itsemäärittelyssä eli minässä ja osallistumisen kautta tapahtuva muutos ympäristössä. Valtautuminen vahvistaa subjektin toimivuutta ja merkittävät oppimiskokemukset saattaa merkitä valtautumista. Tällöin henkilön maailmankuva avartuu ja hän rohkaistuu osallistumaan keskusteluun ja hänen sosiaalinen identiteettinsä ja roolien rajat laajenevat. (Antikainen & Huotelin. 1996. 254).

5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA ONGELMAT

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten aikuinen nainen selviää elämänsä kokonaisuudesta, kun hän on myös opiskelijana tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Tutkimus käsittelee aikuisen naisen elämän arkea opiskelun, työn ja perhevelvollisuuksien yhteydessä. Elämän sujumista pidetään vain suunnittelu- ja organisointikysymyksenä. Kuitenkin tähän arkeen vaikuttavat lukuisat käytännön elämän tilanteet ja moninaiset roolit sekä ihmissuhteet.

Sosiaalisilla suhteilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa suhdetta puolisoon, lapsiin, sukulaisiin, ystäviin, opiskelu- ja työtovereihin.

Terveys- ja sosiaalialan aikuisopiskelijoiden elämäntilanteen selvittäminen on olennaisen tärkeää, jotta voidaan suunnitella ja toteuttaa heidän tarpeisiinsa vastaavaa koulutusta. Tutkimukseni auttaa toivottavasti koulutuksen päätöksentekijöitä ratkaisemaan aikuisten kouluttamiseen liittyvissä ongelmissa.

Haastateltaville kerroin, että tutkimukseni tarkoitus on välittää tieto koulutuksesta vastaaville ja siten vaikuttaa jatkossa koulutusten toteuttamiseen sekä opiskelijoiden hyvään selviytymiseen koulutuksesta elämänsä kokonaisuudessa.

Tutkimukseni tiedon intressi on emansipatorinen, joka tarkoittaa sitä, että pyrin erittelemään asioita, jotka vaikuttavat aikuisen naisopiskelijan selviytymiseen opinnoistaan tällä hetkellä. En kuitenkaan pyri saamaan selville heidän koko elämäntarinaansa. (Huotari. 1999. 11)

Tutkimuksen ongelmat ovat:

1. Miksi aikuinen nainen lähtee opiskelemaan tutkintoon johtavaan koulutukseen?
2. Miten opiskelu on sujunut?
 - 2.1. Vaikuttaako aikuisuus positiivisesti opiskeluun?
 - 2.2. Vaikuttaako aikuisuus negatiivisesti opiskeluun?
 - 2.3. Miten naiseus vaikuttaa opiskeluun?
3. Mitä palautteita ja toiveita opiskelijalla on koulutuksen järjestäjälle?

6. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1. Tutkimusmenetelmä

Tutkimusasetelmana on tapaustutkimus (case study), jossa tulosten yleistäminen ei ole keskeistä vaan ilmiöitten tulkinta ja ymmärtäminen (Anttila. 1999. 204). Menetelmänä on käytetty teemahaastattelua, koska tutkittava ilmiö pyritään säilyttämään sellaisena kuin se on ja pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien oma näkökulma (Eskola & Suoranta. 1999. 16) Tämä menetelmä tekee oikeutta todellisuuden moni-ilmeisyydelle ja välittää haastateltavien todellisia ajatuksia ja kokemuksia (Hirsjärvi & Hurme. 1993. 128).

Teemahaastattelu on menetelmä, jossa keskustelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin. Haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa. Menetelmässä ei käytetä strukturoidulle haastattelulle luonteenomaisia tarkkoja kysymyksiä ja kysymysjärjestystä. (Hirsjärvi & Hurme. 1993). Haastateltavan annetaan puhua vapaasti ja tutkija huolehtii siitä, että häntä kiinnostavat teema-alueet tulevat kartoitetuiksi. Tutkijan vaikutus vastauksiin pystytään minimoimaan, koska kysymyksiä ei ole mitoitettu tarkasti.

Kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin käytin haastattelussa tukena väljää temaattista jäsenystä. Pääteemat olivat tutkimusongelmat. Teemahaastattelu on avoin haastateltavien omille kommenteille ja se mahdollistaa erilaisten tunteiden sekä kokemusten esittämisen (Huotari. 1999). Menetelmä sallii henkilöiden luontevan ja vapaan reagoinnin keskustelunomaisessa tilanteessa (Hirsjärvi & Hurme. 1993. 8).

Haastattelu voi muodostua syvälliseksi ja henkilökohtaiseksi, kahdenväliseksi vuorovaikutustilanteeksi, jossa voi tulla esiin asioita, joita tuskin muuten saataisiin selville (Hirsjärvi & Hurme. 1993. 8). Teemahaastattelu ottaa huomioon ihmisen ajattelevana ja toimivana olentona. Sen aikana voi tehdä havaintoja, ja keskustelua voi ohjata tarkentavilla kysymyksillä. Asioita voi käsitellä vapaassa järjestyksessä, koska tiedot on mahdollista poimia myöhemmin nauhalta. Myös haastateltava voi tarkentaa esitettyjä kysymyksiä. Kuvaavat esimerkit ja haastattelijankin kokemukset voivat auttaa keskustelun etenemisessä ja monipuolistamisessa.

Valitsin teemahaastattelun metodiksi sen vuoksi, että voin perehtyä syvällisesti muutamien aikuisten naisopiskelijoiden tilanteeseen. Oletin, että he suostuvat mielellään vapaamuotoisesti keskustellen kertomaan opiskeluun liittyvistä asioista ja siten vaikuttamaan koulutusten kehittämiseen ja toteuttamiseen.

Haastattelut pystyttiin järjestämään helposti koululla haastateltavien käydessä siellä opinnoissaan. Oletin, että nauhurin käyttö ei häiritse haastateltavia, koska he olivat juuri itsekin tehneet päättötöitään tutustuen eri tutkimusmenetelmiin.

6.2. Otos ja aineiston kerääminen

Laadullisessa tutkimuksessa on lähes aina kyse näytteestä. (Eskola & Suoranta. 1999. 18). Tässä tutkimuksessa näytteeseen valittiin harkitusti 15 sosiaali- ja terveysalan naisopiskelijaa, joilla oli aikaisemmin suoritettu sosiaali- tai terveysalan toisen asteen tai opistoasteen tutkinto. Haastatteluhetkellä he olivat opiskelemissa joko sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon (4) eli lähihoitajaksi tai alan ammattikorkeakoulututkintoon eli terveyden- tai sairaanhoitajaksi (11). Valitsin haastateltaviksi sellaisia, joiden opinnot olivat jo loppuvaiheessa, jotta saataisiin selville, mitä pitkäaikainen opiskelu on merkinnyt konkreettisesti yksilön elämänkokonaisuudessa.

Kävin tapaamassa terveyden- ja sairaanhoitajiksi opiskelevia ja kerroin heille tutkimustyöstäni. Keskustelimme siitä, että tutkimustyön tekijänä olen kasvatustieteen opiskelijan roolissa., mutta oppilaitoksen aikuiskoulutusjohtajana käytän heidän antamia palautteita aikuiskoulutusten kehittämiseksi. Opiskelijat olivat hyvillään, jos heidän mielipiteistään on hyötyä ja suostuivat mielellään haastatteluun. Sovimme yhdessä, että soitan erikseen jokaiselle opiskelijalle sopiakseni haastatteluajan. Lähihoitajaopiskelijoita lähestyin ryhmänohjaajien eli opettajien avulla. Aikuisten ryhmiä oli neljä. Valitsin yhdestä ryhmästä kaikki neljä naisopiskelijaa, joilla oli aikaisempi alan koulutus. Lähihoitajaopiskelijoille kerroin haastattelutilanteen alussa heidän palautteensa merkityksestä koulutusten kehittämisessä.

Haastattelut toteutuivat toukokuussa ja elokuussa 1999. Kaksi sairaanhoitajaa ei päässyt tulemaan työ- ja perheasioiden vuoksi. Ajat oli sovittu yksilöllisesti opiskelijoiden koululla käynnin mukaan. Tilana oli rauhallinen pieni huone. Muut ihmiset ja esim. puhelut eivät häirinneet. Haastattelutilanteen alussa puhuimme vielä tutkimuksen tarkoituksesta ja haastattelun etenemisestä vapaamuotoisena keskusteluna. Mainitsin keskustelun pääteemat ja haastattelurunko oli näkyvillä (Liite 1.)

Kaikki haastattelutilanteet (13) olivat hyvin luontevia ja positiivisia. Osassa oli innostunut ja osassa rauhallinen tai pohdiskeleva tunnelma. Haastateltavat kertoivat asioistaan vapaasti asiasta toiseen siirtyen. Joitakin teemoihin liittyviä kysymyksiä esitin saadakseni tutkimusongelmien eri puolet keskusteluun. Tutkijalle oli mielenkiintoista huomata, mitä pidempi ja monipuolisempi elämä ja työkokemus opiskelijalla oli, sitä monipuolisemmin hän keskustelun teemoja käsitteli. Myös kritiikkiä annettiin rakentavassa hengessä.

Osa opiskelijoista tuli haastattelutilanteeseen kokeen jälkeen, jolloin käytimme hetken aikaa rentoutumiseen ja asennoitumiseen uuteen tilanteeseen. Kenelläkään haastateltavista ei ollut kiire. Keskustelut kestivät puolesta tunnista kahteen tuntiin ja ne nauhoitettiin kokonaan. Nauhoitus ei häirinyt keskustelua. Kahdessa haastattelussa nauhuri oli yllättäen annettu muuhun käyttöön. Muutkin nauhurit oli varattu ja opiskelijat olivat jo paikalla. Sovimme, että voisi tehdä muistiinpanoja keskustelun aikana. Heti sen jälkeen täydensin niitä. Kirjoittaminen ei näyttänyt häiritsevän haastateltavia.

Kesän aikana purin haastattelutilanteet nauhalta ja kirjoitin muistiin sanasta sanaan. Marraskuussa tein luokitukset kirjoitetusta materiaalista. Luokittelu tapahtui aineis-
topohjaisesti siten, että luokittelin kaikki aineistosta nousseet käsitykset omiksi ryh-
mikseen katsoen, miten he sopivat tutkimusongelmien alle. Mitään kommentteja tai
käsityksiä ei jätetty pois, vaan luokkia syntyi runsaasti. Tutkimustulosten raportoin-
nissa käytiin runsaasti myös suoria lainauksia, jotta lukijallekin hahmottuisi, miten
alkuperäisistä tekstistä olen suorittanut luokituksen.

7. TULOKSET

7.1. ELÄMÄNTILANNE JA TAUSTATIEDOT

7.1.1. Ikä

Opiskelijat olivat iältään 25 – 53 –vuotiaita. Keski-ikä oli siten lähellä, 40-ikävuotta. Aikuisopiskelijat ovat yleensä olleet keskimäärin 36-vuotiaita, jos heillä on jo suori-
tettuna alan aikaisempi tutkinto ja työkokemusta.

7.1.2. Perhe

Kaikki haastateltavat, eivät ilmoittaneet siviilisäätään. Avioliitossa ilmoitti olevansa kuusi (6) avioliitossa kaksi (2) ja yksinäisiä oli kaksi (2). Erään poikaystävä asuu sa-
tojen kilometrien päässä. Avio- tai avioliittoa ei erityisesti korostettu. Haastateltavat
ilmaisivat usein vain, että heillä on perhe, mies ja lapsia. Lasten iät mainittiin auto-
maattisesti. Kukaan ei maininnut puolison ikää. Muutama mainitsi tässä yhteydessä
omat vanhempansa ja heidän antamansa kannustuksen opiskelulle, varsinkin, jos
vanhemmat eivät ole voineet itse opiskella. Huoli omien vanhempien pärjäämisestä
tuli myös esille. Lapsia ei ollut neljällä opiskelijalla. Muuten perheissä oli 1 – 3 lasta
iältään 9 kk – 16 vuotta. Eräällä äidillä oli kaksi adoptiolasta. Äitiyslomalla oli yksi
opiskelija. Eräs haastateltu kertoi opiskelleensa 18 vuotta. Se on elämäntapa ja har-
rastus. Hän koki äitiysloman turhauttavana ja tylsänä. Hän toteaa:

” Sen jälkeen kun siitä masennuksesta on suurin piirtein toipunu, ni sit haluu ehkä
jotain uutta. Että yksinkertaisesti pitää saada joitain sisältöä muutakin kuin lapsi,
vaikka se lapsi on niin erilainen ja kiva hoitaa.”

Puoliso auttoi yleensä kaikissa kotitöissä sekä kannusti opiskelussa. Kaksi mainitsi,
että mies ei pitänyt opiskelua tärkeänä, mutta nämäkään miehet eivät vastustaneet.

”Mies kattoo, että on kirjojen kanssa selaaminen vähän turhaa hommaa.”

Perheen koettiin sekä vaativan että kannustavan ja tukevan opiskelijaa. Isommat lap-
set jopa auttoivat äitiä opiskelussa esim. tietokoneen kanssa.

7.1.3. Toimeentulo

Taloudellinen tilanne on varsinkin perheelliselle opiskelijalle aivan ratkaiseva asia opintojen mahdollistamisessa. Tutkimukseen osallistuneista neljä mainitsi olevansa opintovapaalla tai työttömänä ja opiskelevansa päätoimisesti. Yksi mainitsi, että puolison kustannuksella ollaan. Yksi henkilö kertoi saavansa ammattiliiton tuen, joka on työttömyyskorvauksen suuruinen. Hänellä on yli 15 vuoden työura ja pitkäaikastyöttömyys. Opintotuki ei riitä aikuiselle yksinhuoltajalle, mutta puolison ansioiden avulla voidaan pärjätä. Kuitenkin kaikki haastatellut haluavat käydä oman alansa työssä, jos sitä on tarjolla. Silti he opiskelisivat työn ohessa.

Työttömillä hoitajilla olisi reilusti aikaa opiskeluun. Työvoimahallinto katsoo kuitenkin korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen päätoimiseksi, jolloin opiskelija ei saa työttömyyskorvausta. Näin tulkitaan, vaikka opiskelu järjestetään monimuotoisena ja pääasiassa iltaisin. Työvoimahallinto ei ole myöskään ostanut työttömille AMK-tutkintoon johtavaa koulutusta, koska työvoimakoulutuksen painopiste on ollut toisen asteen koulutuksissa ja lisäkoulutuksessa. Tavoitteena on ollut saada ammatillinen tutkinto sitä vaille oleville yli 40 –vuotiaille. Tutkimukseen suostuneista opiskelijoista kolme joutui työttömäksi ja he joutuivat siis taloudellisen tilanteen takia lopettamaan opiskelunsa. Kaksi näistä ei tullut haastatteluun. Yksi heistä toteaa:

”Kaikki mikä niiku vähänkin piristäis ihmistä, se onkin kiellettyä. Joskus tuntuu, ettei työmaailmassa kuitenkaan arvosteta sitä, että opiskelee.”

Ammattikorkeakoulussa ei tunneta yksityisopiskelua. Tämä olisi hyvä keino opiskella työn ohessa. Toisen asteen tutkinnon voi suorittaa yksityisopiskeluna henkilökohtaisen opiskeluohjelman mukaan. Oppisopimuskoulutus olisi mainio keino opiskella uuteen tutkintoon ja pätevyyteen työn ohella, mutta tätäkään vaihtoehtoa ei ammattikorkeakoulutus hyväksy. Toisen asteen opiskelijoita on oppisopimuksella, mutta heitä ei sattunut tämän tutkimuksen piiriin.

Haastatelluista yhdeksän oli työssä. Kaksi heistä osa-aikaisesti. Taloudellista tukea aikuisopiskelijat eivät saaneet sukulaisilta tai miltään yhteisöiltä. Yksi haastateltu oli pitänyt yksityistä sairaanhoitopalvelua muutaman kuukauden. Aikuiselle perheelliselle opiskelijalle on välttämätöntä suunnitella yhdessä puolison kanssa, miten opiskeluajasta taloudellisesti selvitään.

”Ennen kuin läksin ees pyrkimään, ni laitettiin hyvin jonoon ne markat ja aateltiin, miten tulotaso muuttuu ja mitä se merkitsee.”

7.1.4. Harrastukset

Haastatellut opiskelijat ilmoittivat hyvin yksimielisesti, että harrastukset ovat jääneet tai että opiskelu on harrastus tai opiskelu on sekä työ että harrastus. Yksi henkilö piti osallistumisestaan Keuhkovammayhdistyksen toimintaan harrastuksena. Vapaa-aikaa ei juurikaan ole.

7.1.5. Lemmikit

Haastattelutilanteessa nousi esiin perheestä keskusteltaessa lemmikit. Kolmella opiskelijalla oli koira, kahdella kissa ja yhdellä kilpikonna. Yksi mainitsi koiran merkittävänä tukena itselleen.

7.1.6. Sosiaalinen ympäristö

Sosiaalisesta ympäristöstä nousi esiin tärkeimpänä työpaikat. Kaikilla haastateltavilla niitä oli ollut lukuisia. Samoin he olivat työssä, opiskelusta tai perheen perustamisesta johtuen asuneet monilla paikkakunnilla. Yksi opiskelija oli ollut useaan otteeseen työssä Euroopassa ja yksi oli ollut Ruotsissa.

Osalla omakotitalon rakentaminen ja sen kunnossapito oli merkittävä elämän sisältö ja ehkä harrastuskin yhdessä puolison kanssa. Yksi opiskelija oli muuttanut takaisin kotikaupunkiinsa pitääkseen yllä lapsuuskotiaan.

Omien vanhempien hoito oli aikaisemmin tai parhaimmillaan ajankohtaista kahdella. Sukulaisista tuli hyvin vähän mainintoja, koska he saattoivat olla muilla paikkakunnilla. Seurustelua sukulaisten, ystävien ja opiskelutovereiden kanssa ei mainittu lainkaan. Tämä selittyy sillä, että vapaata aikaa ei jää perheen, työn ja opiskelun jälkeen.

”Illalla joutuu tekemään läksyt ja kaikki nää etätehtävät...yölläkin.”

Tässä yhteydessä yksi opiskelija mainitsi erityisesti lapsen sairastelun. Muutkin kertoivat pienten lasten hoitamisen valvomiseen raskaana aikana. Omasta terveydentilasta ei ollut puhetta. Ainoastaan huoli oppimisesta, jaksaminen ja sopeutuminen uuteen asuinpaikkaan tulivat esille.

Läheisten ja työtovereiden antama tuki ja kannustus tuli esille jo haastattelujen alussa. Kolme ei kuitenkaan maininnut asiasta mitään, ja yksi ei kokenut saaneensa tukea. Lapsuudenkodin ja vanhempien positiivisen asenteen opiskeluun mainitsi 4 opiskelijaa.

”Jos koulun aloittaa, niin sitä ei voi jättää kesken.

”Yhdellä haastatellulla myös mies opiskeli työnsä ohella. Se, että omat vanhemmat eivät voineet aikanaan opiskella, on vaikuttanut lapsen tukemiseen. Eräs kertoi äitinsä opiskelleen vielä lähellä eläkeikää ja saaneensa mallin, ”että voi opiskella ja kaikki uusi on ihanaa”. Toinen sanoi, että ”äiti on kauhee kannustaja”.

Enemmistö haastatelluista mainitsi puolison tuen opiskelulle oleellisena. Kotitöissä auttaminen oli merkittävä apu:

”Jos ei se mies ois sellanen, että se hoitaa asiat, muistaa ja antaa mahdollisuuden opiskella, ni eihän tästä tulis mitään.”

Yksi opiskelija kertoi olevansa osa-aikatyössä ja kun raha ei oikein riitä talon rakentamiseen niin mies toivoisi hänen olevan työmarkkinoilla enemmän. Myös työtoverien kannustus mainittiin.

”Ja mikä on hienoo, ni työkaverit kannustaa. Se on niiku upeeta ja se on tärkeetä.”

Esimiesten positiivisen suhtautumisen mainitsi yksi opiskelija. Myös se, että tekee päättötyön oman työpaikkansa kehittämiseksi, lisää työnantajan ymmärtämystä ja tukea opiskelijaa kohtaan.

Perheen antaman tuen osalta, tuli esille ristiriitaisiakin lausuntoja varsinkin, jos on useampi murrosikäinen lapsi. Kukaan ei maininnut, että lapset olisivat ihmetelleet tai vastustaneet äidin opiskelua. Opiskelumenetelmistä ja –välineistä esim. tietokoneen käytöstä saattoi tulla keskustelua.

”Miten tästä selviää ja kaikki kaatuu päälle, perhe vaatii ja tuntuu, että revitään vähän joka suuntaan. Mut että perhe sillä tavalla tukee hirveästi. Se on ollu ihan selvä apu. Ihan selvästi.”

”Jos ne ois vähäisen niiku että mitä tost nyt on hyötty ja kannattaaks, kyl se ois hirveen rankkaa.”

Eräs opiskelija mietti opiskelunsa vaikutusta perheeseen seuraavasti:

”Että mitä positiivista tapahtuu muussa, se tapahtuu myös perheelle” ja ”että kun aikuisena lähtee opiskelemaan, mikä esimerkki se on omille lapsille.”

7.1.7. Aikaisempi koulutus ja työkokemus

Ammattikorkeakoulun opiskelijoista oli aikaisemmin suorittanut opistotason sairaanhoitajan tutkinnon viisi ja terveydenhoitajan tutkinnon neljä. Lisäksi kolmella opiskelijalla oli saman alan toisen-/ kouluasteen tutkinto eli apu- tai perushoitajan koulutus ja kahdella opiskelijalla oli kaupallinen koulutus. Ammattiopiston lähihoitaja-opiskelijoista kahdella oli jo kodinhoitajan tutkinto ja kahdella perhepäivähoitajan koulutus. Toisella perhepäivähoitajalla oli myös leipurin ja kondiittorin pätevyys. Lisäkoulutuksia oli lukuisia monilla. Työkokemusta oli kaikilla haastatelluilla monia vuosia ja erilaisista työpaikoista kuitenkin pääasiassa omalta alaltaan. Mielenkiintoinen asia oli, kun eräs opiskelija oli joutunut käymään autokoulun, koska ajokortti oli ehtona työn saamiseksi kotihoitokeskuksesta.

7.1.8. Pohdinta

Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat ovat taustoiltaan ja iältään melko heterogeenisiä, tyypillisiä alamme aikuisopiskelijoita. Yllättävää oli se, että 13:sta opiskelijasta neljällä ei ollut lapsia. Avio- tai avopuolison myönteinen suhtautuminen opiskeluun sekä naiselle aikaisemmin kuuluneiden kotitöiden tekeminen nähtiin merkittävänä kannustuksena ja opiskelun mahdollistajana. Yhtään pahaa ristiriitaa tai esim. avioeroa perheen lähihistoriasta ei tullut esille. Vakavia sairastumisia ei myöskään ollut. Pitkän aikuiskouluttajan (vuodesta 1984) urani aikana olen nimittäin todennut, että tällaisia vakavia asioita joka aikuisopiskelijaryhmässä on. Mielenkiintoista oli, että jo taustatietojen yhteydessä kerrottiin äitinä olemisen vaativuudesta.

Aikuisopiskelijalle taloudellisen aseman turvaaminen on ehdottoman tärkeää, koska hän on jo itsenäinen, ilman vanhempien tukea toimeentuleva kansalainen. Alallamme on runsaasti kouluttautumishalukkaita sekä työssä olevia, että työttömiä. Työttömien oikeus ja mahdollisuus opiskeluun tulisi pikaisesti turvata. On tuhlauksia, kun opiskelupaikka jää tyhjäksi opiskelijan keskeyttämisen takia. Ammattikorkeakoulu on tuonut mukanaan rajoituksia koulutusmahdollisuuksiin. Aikuisopiskelijoille tulee järjestää sellaiset opiskelumuodot, että he voivat kouluttautua työn ohella. Motiivi opiskeluun on kova, koska sen, työn ja perheen hoidon lisäksi ei jää aikaa vapaa-ajalle ja muille harrastuksille. Sosiaalisesti ympäristöön katsottiin kuuluvan läheiset ihmiset, työtoverit, työpaikat, kotityö, oma selviytyminen ja toisten antama tuki opiskelulle.

7.2. MIKSI AIKUINEN NAINEN LÄHTEE OPISKELEMAAN TUTKINTOON JOHTAVAAN KOULUTUKSEEN?

7.2.1. Ulkoinen virike

”Mä näin sen.”

Opiskelija näki lehdessä oppilaitoksen ilmoituksen alkavasta koulutuksesta. Hän päätti hakea, vaikka ei ollut vielä ajatellutkaan hankkia uutta pätevyyttä. Myös toinen opiskelija kertoi lehti-ilmoituksella olleen ratkaisevan merkityksen hakupäätökseen. Toinen ulkoinen virike koulutukselle oli tuttavien päätös hakea opiskelijaksi.

”No, sit myö yhes lähettii. Sit mie niinku jouduin tähän.”

7.2.2. Tutkintotavoite

Aikaisemmin opistotason tutkinnon suorittaneet lähtivät hakemaan ammattikorkeakoulututkintoa ja siten uutta pätevyyttä. Osa halusi samalla saada rekisteröinnin sairaanhoitajana tai terveydenhoitajana eli rinnakkaistutkinnon jo aiemmin suoritetulle. Eräs totesi, että ”vanhamuotoisen tutkinnon omaavalla ei ole muuta mahdollisuutta pätevytyä”. Joillekin tutkintotavoite ei ollut tärkein syy. He eivät lähteneet opiskelemaan paperin takia.

Yksi lähihoitajaopiskelija sanoi opiskelun syyksi sen, että muutkin työpaikassa ovat opiskelleet lähihoitajiksi. Uusi tutkinto on tärkeä, jos haluaa vaihtaa työpaikkaa. Vaikka lähihoitajan tutkinto on koulu-/toisen asteen tutkinto kuten esim. apu-, perus- ja kodinhoitajan tutkinnotkin ovat, myöhemmin vuosina se on merkittävämpi johtuen opetussuunnitelman laajemmasta sisällöstä ja siitä, ettei aikaisemmista koulutusohjelmista enää valmistuta. Kahdelle opiskelijalle jatko-opiskelumahdollisuus vielä ammattikorkeakoulututkinnonkin jälkeen oli tähän koulutukseen lähtemisen syy.

7.2.3. Osaaminen

Tärkein syy lähteä aikuisena opiskelemaan, oli halu tietää yleensä tai saada lisää oman alan tietoa. Asiaa ilmaistiin myös laajemmalla osaamisella, uuden oppimisella ja uusilla näkökulmilla työhön. Ajan tasalla pysyminen ja koulutuksen nykyaikaisuus olivat myös usein mainittuja syitä.

” Haluu siitä lisää tietoa, koska tuntee ittensä niin vajavaiseksi siellä työpaikalla. Että tarviis tietää enemmän teoriapuolta ja siinä samalla sitä käytäntöä. Että haluaa kehittyä vielä. Nyt on vaan tää ammattitaidon kehittyminen.”

Myös osaamisensa mittaaminen tuli esille. Aikuisopiskelijat huomaavat yleensä itsensä tosiasian, että ulkoa oppiminen on vaikeampaa kuin nuorena, ja että on helpompi oppia, kun pyrkii ymmärtämään asian.

” Että voi mitata sitä omaa tietoaan, että ymmärrätkö mie todella tän.” ”Välillä huomaa olevansa harhateillä, ei enää ees asiassa.”

Yksi opiskelija sanoi todenneensa, että aikaisemmasta koulutuksesta on pitkä aika. Aikaisemmin kodinhoitajan tutkinnon suorittanut lähti oppimaan lähihoitajakoulutukseen sairaanhoidollista puolta.

7.2.4. Työpaikkaan liittyvä

Syynä opiskelulle kerrottiin muutamassa haastattelussa viran saanti. Uuden tutkinnon hankittuaan on kilpailukykyisempi viran tai työpaikan saamisessa tai vaihtamisessa. Asia oli myös esillä niin, että saattaa joutua työttömäksi ellei opiskele. Yksi opiskelija mainitsi, että saa lähihoitajaksi valmistuttuaan parempaa palkkaa. Jatkuvasti työskentely sijaisena eri työpaikoissa on raskasta. Vakinainen työ toisi monenlaista turvaa elämään.

Joku halusi antaa työelämäänsä näyttöä osaamisestaan. Toinen halusi opiskelemaan, jotta saisi ajatukset pois työelämästä. Aivan fyysinen syy opiskelulle terveydenhoitajaksi oli se, että sairaanhoitajan työn yövalvomiset eivät sopineet opiskelijalle. Työn vastuullisuus myös aiheuttaa koulutustarvetta samoin se, että työpaikassa muutkin opiskelevat. Aiheuttaako muiden opiskelu jonkinlaista pakkoa, kilpailuhenkeä vai halua kuulua joukkoon, ei selvinnyt.

” Osata, jos jotain sattuu. Yksin ollaan vuorossa.”

7.2.5. Sosiaalinen näkökulma

Useampi opiskelija kuvasi opiskeluun tuloaan mahdollisuudeksi tavata toisia aikuisia varsinkin jos oli ollut kotiäiti tai työttömänä. Monien mielestä merkittävää ja hauskaakin oli kuulua johonkin ryhmään ja nimenomaan samaa ammattialaa edustavien kanssa yhdessä. Myönteistä hakemistilanteessa oli myös se, että voisi opiskella kaverin kanssa. Hiljakkoin paikkakunnalle muuttaneella ei ollut täällä tuttuja eikä sukulaisia, jolloin opiskelu soisi ”jotain ihan omaa”.

” Mulla ei ollu ketään.”

” Ja onhan se ihan kivaakin. Hirveen hyvä ryhmähenki.”

7.2.6. Henkilökohtainen syy

Motiivi lähteä opiskelemaan uutta saman alan tutkintoa on saada itselleen jotain omaa ja omaa tilaa. Tämä on ainakin suomalaiselle naiselle hyvin tärkeä asia. Kun on oma koulutus, pätevyys ja ammatti, siinä haluaa toimia sekä kehittyä. Eläminen toisten kustannuksella taloudellisesti ja työskentely pelkästään perheen parissa ei riitä antamaan tarpeeksi tyydytystä. Yksi opiskelija mainitsi jopa tärkeäksi oman henkisen kasvunsa.

Opiskelua sinänsä pidettiin tärkeänä ja arvostettuna koko suomalaisessa yhteiskunnassa ja omalla ammattialalla. Halu kehittyä ja pitää itsensä virkeänä olivat myös syitä hakeuduttaessa koulutukseen. Joillekin opiskelu on ollut lähes elämänikäistä eli jatkuvaa tai harrastusluonteista. Jos opiskelu on vielä tuoreessa muistissa, on helpompi lähteä uudelleen koulutukseen. Eräät hakivat opiskelun avulla omaa rooliaan ja paikkaansa ympäristössään.

Muutammat ilmaisivat, että opiskelulle oli nyt sopiva elämäntilanne esim. lapset olivat jo niin isoja, etteivät tarvitse enää paljoa äidin apua ja aikaa. ” Voinhan mie tässä opiskella joutessani, mitäs täs muuta tekemään, että en mie kehtaa sit peukaloita pyöritellä kotona.”

Perhepäivähoitajan työskennellyt opiskelija oli pitänyt kotiaan työpaikkanaan vuosia. Omilla lapsilla ei ollut rauhaa kotona mm. läksyjen tekoon. Hän alkoi miettiä, toimisiko näin edelleen ja totesi:

” En määhä kotia halua pitää loppuikäni.”

Tilanne oli ollut ristiriitainen. Äiti oli jäänyt pois ansiotyöstä hoitamaan omia lapsiaan, jotta heillä olisi oma koti. Kun hän otti lisäksi hoitolapsia, omat lapset olivatkin äidin työpaikalla. Tähänkin tilanteeseen oli ratkaisuna opiskelu uuteen ammattiin ja siten työpaikan vaihtomahdollisuus. Hoitolasten vanhemmat eivät kyllä tästä ratkaisusta tykänneet!

7.2.7. Pohdinta

Merkittävin syy, miksi aikuinen nainen lähtee opiskelemaan tutkintoon johtavaan koulutukseen, on saada lisää oman alan tietoa ja siten pysyä ajan tasalla. Samalla turvataan pätevyyden säilyminen alati muuttuvassa koulutus- ja työmaailmassa. Itsensä kehittämiseen on myös oleellista.

Tässä tutkimuksessa painottui toive työn saannista opiskelun seurauksena. Vuonna 1992 alkoi yleisen taloudellisen laman seurauksena tulla terveyden- ja sosiaalihuollon aloille työttömyyttä. Joulukuussa 1999 oli Lappeenrannan työmarkkina-alueella (Lappeenranta, Lemi, Taipalsaari, Luumäki, Ylämaa) alamme opistotason tutkinnon suorittaneita työttömänä 308 henkilöä ja toisen asteen tutkinnon suorittaneita 391 henkilöä (Lappeenrannan työvoimatoimisto 9.5.2000.).

Usea opiskelija sanoi tärkeäksi motiiviksi opiskelulle kuulumisen johonkin oman alansa ryhmään, vaikka pääosalla oli myös työpaikka. Kaikkienensa syyt olivat hyvin henkilökohtaisia. Ketään ei oltu velvoitettu opiskelemaan esim. työnantajan taholta. Omaehtoiseen opiskeluun hakeutuminen on erinomainen pohja opiskelussa onnistumiselle, koska aikuiset ovat perusteellisesti lähtönsä ja mahdollisuutensa harkinneet.

7.3. MITEN OPISKELU ON SUJUNUT?

7.3.1. VAIKUTTAAKO AIKUISUUS POSITIIVISESTI OPISKELUUN?

7.3.1.1. Työelämä

Sinänsä pelkkä kokemus työelämästä ja työelämässä olo tukee aikuisena opiskelua positiivisesti. Työelämästä saa eri näkökulmaa opiskeluun ja toisaalta uutta tietoa osaa soveltaa työhönsä.

”Kun on työkokemusta ja osaa yhdistellä asioita osaa ajatella asioita eri kantilta, ei oo niin suppea kuin nuorena opiskellessa. Opiskelee itensä kannalta.”

Työkavereita voi käyttää opiskelussa hyväkseen. Heidän kanssaan keskustellaan teorian sovelluksesta asiakastapauksiin, joten myös työpaikka ja työtoverit hyötyvät toistensa opiskelusta.

”Oman työkokemuksen kautta osaa peilata asioita ja oppiminen on syvempää.”

”On ollu älyttömän kiva huomata, että sitä voi soveltaa.”

Teoriaopintoja suorittaessaan saa käytännössä oppimalleen työlle perusteluja. Oleellista tuntui olevan, että työpaikoilla kannustetaan opiskeluun. Erikseen mainittiin, kun esimies tai työnantaja kannustaa. Opiskelun ei todettu haittaavan työntekoa. Paras perusturva opiskellessa on luonnollisesti se, että opiskelijalla on jo olemassa työpaikka ja siten taloudellinen turva. Se, että opiskelun aikana voi vaihtaa työpaikkoja koettiin virkistävänä.

7.3.1.2. Perhe ja ympäristö

Ystävät ja sukulaiset tukevat aikuisten naisten opiskelua. Erityisesti mainittiin omat äidit. Kaikki haastatellut sanoivat perheen tukevan ja ymmärtävän äidin opiskelua. Tämä näkyy siten, että lapset auttavat kotitöissä ja antavat äidille lukurauhan. Poikkeuksena ovat aivan pienet lapset, jotka haluavat ja tarvitsevat vielä runsaasti huomiota. Isommat lapset ovat jopa avuksi opiskelussa. Kaikki kertoivat jollain tavalla puolison eli miehen suhtautumisesta mm. seuraavasti:

- ” Puoliso auttaa kotitöissä.”
- ” Mies auttaa opiskelussa.”
- ” Mies hoitaa lapset.”
- ” Poikaystävä ei rajoita.”

Yksi opiskelija esitti opiskelunsa hyvänä puolena sen, että ”puoliso on oppinut ruokaa laittamaan ja siivoamaan ihan niiku miekii”. Toinen sanoi opiskelulleen hyväksi puoleksi sen, ettei hänellä ole lapsia. Omasta kehittämisestä eräs totesi: ” Itse kasvaa ja perhe kasvaa.”

7.3.1.3. Opiskelutoverit

Positiivista aikuisopiskelussa on se, että pystytään toimimaan ryhmissä. On kivaa tehdä yhdessä ja ryhmähenki on hyvä. Todettiin kuitenkin, että tietyn tyypiset ihmiset ryhmääntyvät. Opiskelijat ovat toisiaan kohtaan positiivisia ja tukevia. Esimerkkinä oli, että kavereiin voi ottaa yhteyttä omissa pulmissaan.

7.3.1.4. Opettajat

Opettajien positiivisesta merkityksestä aikuisopiskelijalle oli vain yksi lausahdus: ” Opettajalle voi soittaa.” Kouluttajiin liittyvät asiat tulivat esille kysyessä toiveita ja palautteita järjestelyihin (ks. kohta 7.4)

7.3.1.5. Oma asenne

Tärkeä syy hakeutua tutkintoon johtavaan koulutukseen oli pätevyyden hankkiminen. Kuitenkin tässä kohdassa pohdittaessa aikuisena opiskelun hyviä puolia haastateltavista monet totesivat, etteivät opiskele vain pätevyyden vuoksi vaan itsensä takia. Heillä ei ole ”pätemisen” tarvetta, vaan halu tehdä työnsä paremmin. Aikuinen satsaa siihen, mikä häntä itseä kiinnostaa, ja hän tietää, mitä tahtoo. Opiskelusta pitää ”saada itselleen” jotain ja motiivi on tehdä ”omaksi tarpeekseen.” Aikuiset arvostavat ylipäättään opiskelumahdollisuutta.

Oma asenne opiskeluun on laajempi ja realistisempi kuin nuorempana. Suhtautuminen on rauhallisempaa, joustavampaa ja pitkäjänteisempää. Ei hermostu niin helposti. Aikuiset pitävät myönteisen opiskeluasenteensa syynä hyvää motivaatiotaan koulutukseen. Opiskeluun halutaan suhtautua perusteellisesti eikä pintapuolisesti. Aikuiset haluavat oppia hyvin ja kantaa vastuuta opinnoistaan eli asenne on hyvä. Omaan oppimiseen myös luotetaan ja opiskelijat tietävät jaksavansa.

” Että mie haluan tietää ja oppia. Mie kaikki otan selville ja mietin.”

Eräs lähihoitajaopiskelija suhtautuu opiskeluun, harjoitteluun ja koko alaan hyvin vakavasti. Vuodeosastolla alku ”oli ihan kauheeta” ja häntä suorastaan itketti kotona, kun nuoret opiskelijatoverit olivat kokeneet olon osastolla hauskana ja mukavana.

” Miusta hoitoalaa ei koskaan voi ottaa täytenä työnä. Siel täytyy olla sydän mukana.”

7.3.1.6. Aikaisempi kokemus

Aikuisena opiskellessa on hyötyä muista suoritetuista opinnoista ja työkokemuksesta. Kun on jo alan aikaisempaa osaamista, opiskelu on helpompaa. Käytännön kokemus on tuonut monipuolista osaamista. Opiskelijalla ei ole epävarmuutta alastaan eikä itsestään. Ammattiaineet ovat tuttuja eli niistä on pohjaa uudelle opiskelulle ja tiedon laajentamiselle sekä syventämiselle. Opiskelijat voivat ottaa asiat perusteellisemmin, keskittyä välttämättömimpään ja olennaiseen. Oma elämäkokemus myös auttaa. Aikuinen on tehnyt itse valintansa ja siksi hän myös voi suunnitella itse ajan käyttönsä ja ”osaa poimia tärkeimmät jutut”.

7.3.1.7. Oppiminen

”Oikeestaan se on helpompaa oppia, kun halua ymmärtää.”

Opiskelijat sanoivat, että aikuisena oppiminen on helpompaa kuin nuorena, koska asioita osaa ajatella eri puolilta ja yhdistellä niitä. Myös olennaisten tai tärkeimpien tietojen löytäminen on helpompaa. Oppiminen on syvempää, koska itse katsoo asioita syvällisemmin. Muun opiskelun ja työkokemuksen kautta tullutta osaamistaan voi yhdistellä uuteen tietoon, eikä tarvitse pöntätä ja ulkoa opetella.

” Täs niiku hakee itelleen kaikkee uutta. Ja ihan on saanutkin uutta näkökulmaa.”

Opiskelijat sanoivat myös, että aikuisena löytää uusia ajatuksia ja sisäistää opit helpommin kuin nuorena. Ymmärtämystä on se, että lukiessakin oivaltaa ja laittaa asioita tärkeysjärjestykseen. Opiskelumenetelmällisesti he sanoivat osaavansa ottaa tietoa monesta paikasta ja miettivänsä ja pohtivansa runsaasti. Oma opiskeluteknikka on jo muodostunut aikaisempien koulutusten aikana.

7.3.1.8. Pohdinta

Aikuisuus vaikuttaa tämän tutkimuksen mukaan positiivisesti opiskeluun, koska aikuisen ihmisen elämässä on ollut jo ennemminkin opiskelua, työtä ja monenlaista muuta elämänsisältöä. Aikuiset osaavat käyttää ympäristöään, työkavereitaan ym. hyväkseen. Oleellista heidän elämässään on lähellä olevien ihmisten antama tuki sekä oma asennoituminen ja vahva motiivi kouluttautumiseen. Muutama opiskelija toi esille vahvasti oman kasvunsa ihmisenä.

” Jos määhän oon kasvanut tän vuoden aikana, ni mein perhe on kasvanu ainakin yhtä paljon!”

7.3.2. VAIKUTTAAKO AIKUISUUS NEGATIIVISESTI OPISKELUUN?

7.3.2.1. Työelämä

Toimeentulon turvaaminen on ehkä keskeisin asia aikuisopiskelijalla on sitten yksineläjä tai perheellinen. On yksinkertaisesti laskettava rahan riittävyys perustarpeisiin opiskelun aikana. Puolison on suostuttava perheen tulojen pienenemiseen silloin, kun opiskelija jää opintotuen varaan. Toisen asteen työttömän opiskelijan työttömyyskorvaus saattaa muuttua koulutuskorvaukseksi. Tämä on rahallisesti suurempi kuin opintotuki. Työssä käyvällä opiskelijalla on harjoittelu yleensä palkatonta. Työ vaatii runsaasti aikaa ja oman panostuksensa. Toisaalta työelämässä edellytetään jatkuvaa kouluttautumista. Pari opiskelijaa pohti, ovatko he rasitteeksi työtovereilleen, kun he haluavat keskustella ja miettiä asioita työpaikalla niin perin pohjin.

” Se ajankäyttö, kun työpäivän jälkeen pitää lähteä.”

”Kun on työssä, niin tän lopputyön kirjoittaminen on ollu hankalaa ja vielä kun on käyny tuolta kaukaa.”

7.3.2.2. Perhe ja ympäristö

Kun aikuinen nainen opiskelee, hänen perheeseen liittyvät työnsä ja velvollisuutensa eivät juurikaan vähene. Perheen hoitaminen vaatii aikansa ja siten jarruttaa opiskelua.

” Perhe vaatii osansa, että se on tuki, mut se on myös jarruttava puoli.”

”Jos on pullataikina pyörimässä ja yrittää lukee, ni ei se oikeen onnistu.” ”Aikuisuus tuo sitä, et mä oon oma itseni, en oo vaan tän perheen.”

Lapset ovat äiti-opiskelijan mielessä etusijalla ja ajatuksissa myös koulussa. Ainakin yhdellä opiskelijalla oli pieni lapsi mukana myös oppitunneilla ja seminaareissa. Lasten hoito väsyttää. Se saattaa olla ympärivuorokautista. Jos lapsen syntymä tapahtuu opiskeluaikana, on se suuri elämänmuutos.

” Lapsi on valvottanut mua. Mä olin väsynyt. Ei mun tullu mieleenkään lukea.”

” Et kun menee vessaankin, niin lapsi huutaa ulkopuolella ja koira raaputtaa kans oveen. Et sull ei oo paikkaa, mihin sä meet hetkeks aikaa niiku rauhottumaan.”

Kun aikuisella naisella on jo vakiintunut parisuhde ja hän aloittaa opiskelun, voi suhde puolisoitten välillä muuttua. Vaimo on paljon poissa kotoa eikä hänellä riitä aikaa miehelle tai yhteisille tekemisille siinä määrin kuin ennen. Kahdella opiskelijalla oli meneillään talonrakennus. Heillä oli huono omatunto, kun ei ehtinyt olla rakennuksella työssä. Perheellinen aikuinen ei voi keskittyä opiskeluun niin paljon kuin kenties haluaisi. Kotona on monia tehtäviä, mutta niihinkin voi suhtautua eri tavoin, myös stressaantumatta.

”Jos en kerkee, jätän tekemättä. Koti oli aina siisti ennen. Nyt on kaappi niin sekaisin, kuin olla voi. Ei löydä enää yhtään mitään.”

Kaksi opiskelijaa, joilla ei ollut lapsia, arvelivat, että lapsista olisi haittaa opiskelulle ja että varsinkin pienet lapset kärsisivät äidin opiskelusta.

”Ja onks se sit niin hyvä sille lapselle paljo olla äidistä erossa?”

Tässä lausahuksessa kannetaan huolta myös lasten tilanteesta perheessä, jossa äiti opiskelee. Tästä heijastuu myös tyypillinen äitien ongelma eli ristiriitatilanteet lasten, kodin, työn ja opiskelun välillä.

7.3.2.3. Oma asenne ja tilanne

Haastateltavat totesivat miltei kaikki olevansa väsyneitä. Työn ja koulun yhdistelmä on rankka. Vapaa-ajan järjestäminen on vaikeaa, mutta vapaata tarvitsee. Työpäivän jälkeinen ajan käyttö on tarkoin suunniteltava. Aikuinen opiskelija ei enää jaksaa lukea yöllä. Kaikki totesivat, että harrastukset ovat jääneet. Opiskelijan rooliin asettuminen aikuisiällä tuli myös esille joidenkin haastattelujen aikana.

”Kyllä se opiskelijan roolin ottaminen aikuisena ihmisenä, kun on työelämässä ollu mukana ja tottunu ottamaan vastuuta, ni ei se oo helppoo. Ei sitä niinku osannu kyseenalaistaa asioita. Tekee niiku työtä.”

Muutammat totesivat oma suhtautumisen yleensä asioihin olevan joustavampaa kuin nuorempana. Aikuinen opiskelija tarvitsee tukea ja ohjausta, mutta toisaalta hän on varma itsestään. ”Et jos miuta joku jarruttaa, ni se oon mie itte. Mistä mää olisin halunnut itseeni lisää, ni sitä rohkeutta.”

7.3.2.4. Oppiminen

Aikuisopiskelija kokee, että joittenkin asioiden omaksuminen on tosi vaikeata, esimerkiksi kielten ulkoa lukeminen. Luentoja ei jaksaisi kuunnella, jos ne ovat kovin yleisellä tasolla. Etätehtävät ovat hyviä, mutta niiden tekemiseen ei tahdo löytyä aikaa. Työelämässä on totuttu ottamaan vastuuta ja opiskelussakin jotkut vaativat itsestään liikaa. Eräällä opiskelijalla oli suuret vaatimukset onnistumiselleen lähinnä harjoittelussa. Hän sanoi pelkäävänsä työelämässä. Edellisestä opiskelusta oli jo pitkä aika. Opiskelumenetelmät ovat muuttuneet ja aikuisilta odotetaan itseajautuvuutta. Opiskelu on monimuotoisuudessaan vaikeaa. Opiskeluun pitää keskittyä enemmän ja se vie voimia. Jotkut, joutuvat päättämään enemmän kuin nuorena esim. anatomian opinnoissa sanataarkasti ei tahdo oppia. Oppiminen vaatii myös rauhaa. Ympäristössä ei saisi olla häiritseviä tekijöitä.

”Joskus tuntuu, että saisi vähän armahtaa itteään enemmän.”

”Se oli aluks ihan opeteltava, että lähet nyt kirjastoon ja nyt lähet ettimään tietoa ja etit sen olennaisen.”

”Mikä aikuisuudessa on hankalaa”. Ei osaa niinko enää keskittyä yhteen asiaan.”

7.3.2.5. Pohdinta

Onko aikuisuudella negatiivisia vaikutuksia opiskeluun? Esille nousi lähinnä eri tavalla oppiminen kuin nuorena. Hankaluutta luovat ne monet roolit, joissa aikuinen naisopiskelija elää sekä näistä johtuva konkreettinen ajan puute. Asenne yleensä elämään on ilmeisen ratkaiseva selviytymisessä. Optimistinen luonne tuntui opiskelijoilla olevan.

”Kun voitti sen kynnyksen, että minustakin on johonkin.”

Kaksi haastatelluista oli lyhyesti sitä mieltä, että aikuisuudesta ole opiskelulle mitään haittaa. Hiukan huvittuneena eräs totesi:

”Vähemmälläkin pääsis, miks pitää tällaista.” Huumoriakin siis tarvitaan! Vahva opiskelumotiivi on aivan kantava voima vaikeuksissa. Motiivia olisi mielenkiintoista tutkia perusteellisesti.

7.3.3. MITEN NAISEUS VAIKUTTAA OPISKELUUN?

7.3.3.1. Puoliso/mies

”Mies olettaa, että nainen hoitaa tietyt asiat kotona.”

Edelleen on tutkimuksen mukaan olemassa naisten työt ja miesten työt. Se tarkoittaa lähinnä sitä, mitä kumpikin luontaisesti ja mieluummin tekee. Aikaisemmissa kohdissa (7.1.6., 7.3.1.2.) on tullut ilmi, että puoliset auttavat kodin ja lasten hoitoon liittyvissä töissä äidin opiskellessa. On kuitenkin muunlaisiakin tilanteita. Yksi opiskelija sanoi, että mies ei oleta, että naisen opiskelu muuttaisi mitään. Toinen totesi, että opiskelusta huolimatta kaikki kotityöt on naisella.

”Ei meil oo muuttunu miksikään, mie ruuat laitan ja siivoon.”

Eräs opiskelija totesi perinteisen työnjaon näin:

”Pohjoisessa ei ollut miehellä tapana siivoilla enkä ole vaatinut.” ”Mies tekee puut ja lumityöt.”

Naisena siis kuormittuu entistä enemmän, kun lähtee kodin ulkopuolisen ansiotyön ja perheen hoidon lisäksi vielä opiskelemaan, jos apua ei saa mieheltään tai sukulaisiltaan. Omien miesten kanssa on myös tullut ristiriitaa ainakin kahdella opiskelijalla.

”Parisuhde meni kriisiin.”

Vaikeimmat tilanteet ovat sellaisilla opiskelijoilla, joilla on ollut paikkakunnan muutto, lapsen syntyminen, melko uusi parisuhde ja kodin rakentaminen tai remontti. Kun nämä kaikki sattuvat yhtäaikaan, onkin varsin todennäköistä, ettei jokainen osa-alue suju oletusten ja ihanteiden mukaan. Yksi opiskelija totesi, että elämän osa-alueiden sujumisen kannalta pelastus oli miehen vuorotyö. Toinen oli huomannut miehestään, että itse on liikaa pois kotoa. Kun kotona ei ollut seuraa, mies alkoi käyttää enemmän alkoholia.

Kaksi opiskelijaa toi esille miehen itsetunnon ja taloudellisen tilanteen eli rahallisen vallan yhdessä. Yhdellä opiskelijalla oli tästä kokemuksena omien vanhempien avioero.

”Miehen itsetunto kolahtaa, jos nainen hankkii enemmän, opiskelee enemmän.”

Toisaalta, kun miehet ovat itse opiskelleet, he kannustavat vuorostaan naisiaan opiskelussa. Eroina miehen ja naisen opiskelussa nähtiin, että jos mies opiskelee hän keskittyy vain siihen, tekee täysillä. Eräs mielti naisnäkökulmaa siten, että pitää huolehtia kaikista asioista niinku ennenkin.

” Jos mies lähtis opiskelemaan, se aattelis, että mie nyt opiskelen, eikä tarvii tehdä mitään muuta.”

Yksi opiskelija pohti, että naiset ovat kiinnostuneempia kouluttamaan ja kehittämään itseään. Hän ihmetteli, että ovatko miehet naisia laiskempia, kun naiset tekevät kuitenkin enemmän kotitöitä, vaikka miehellä olisi enemmän aikaa.

7.3.3.2. Lapset ja perhe

Naisen elämänkaareen kuuluvat synnytykset, äitinä oleminen ja naimisiinmeno. Nämä tulivat haastattelussa esille. Neljällä opiskelijalla ei ollut lapsia. Lapsettomuudesta ongelmana ei ollut puhetta. Yhden opiskelijan puoliso oli alkanut toivoa perheenlisäystä, mutta nainen ei ollut siihen vielä opiskelun takia halukas. Perheen perustamisen aikataulusta oli keskusteltu. Naisen elämässä vastuu on perheestä opiskelee tai ei. Perhe vaatii, jopa stressaa. Voi olla, että vain yöllä ehti opiskella. Eräs oletti, ettei mies lähtisi tällaiseen eli hoitamaan päällekkäin montaa asiaa. Lasten ja perheen vaikutusta aikuisen naisopiskelijan elämään on käsitelty enemmän kohdissa 7.3.1.2. ja 7.3.2.2.

7.3.3.3. Oma asenne ja käsitys

Nainen on järjestelmällinen ja vaatii itseltään paljon. Hän ottaa vastuun perheestä ja haluaa antaa hyvän naisen ja äidin mallin lapsilleen. Osa opiskelijoista kyllä pohti, että lapset saavat liian perinteisen mallin miehen ja naisen rooleista eri työtehtävien. Nainen asettaa opiskelulle ja muulle elämälle tavoitteet sekä haluaa tehdä työnsä hyvin. Haastateltujen mielestä hoitoala on monipuolinen, siksi se sopii naiselle. Hoitaminen ja nainen sopivat yhteen.

Naiseus vaikuttaa opiskeluun kuten työhönkin siten, että aina on ristiriita. Kun on töissä tai koulussa, haluaa kotiin. Ja kotona on huono omatunto, koska työssä olisi hyödyllisempi! Opiskelijat sanoivat naisen aina pohtivan asioita monelta kantilta, mutta joskus hän elää vaistollaan. Naiselle opiskelussa ajankäyttö on ongelma, koska hän haluaisi omaakin elämää ja aikaa myös itselleen. Yksi opiskelija haluaisi rohkeutta lisää itselleen.

Kysyin kaikilta haastattelussa, miten se, että on nainen vaikuttaa opiskeluun. Kaikki vastasivat jotain, yksi opiskelija oli ajatellut asiaa paljonkin. Kolme opiskelijaa totesi, ettei naiseus vaikuta mitenkään.

” En ole edes ajatellut asiaa.”

” Mä en oo tullu ajatelleeksikaan, etten mä voi lähtee jotain juttuu tekeen, kun oon nainen ja mulla on ikää.”

” En ole koskaan ajatellut opiskelijana naista tai miestä.”

7.3.3.4. Rooliodotukset

Aikuisella naisopiskelijalla on monenlaisia rooleja opiskelun, työn ja perheen piireissä ja ristiriitaa syntyy näiden toteuttamisen välillä. Oleminen voi olla repivää. Naisilta myös odotetaan määrätynlaisia tapoja ja suhtautumista.

Yksi opiskelija arveli, että kävisi enemmän koulua, jos olisi miehenä hoitoalalla.

Toinen vertasi naisen ja miehen rooleja hoitotyössä mielenkiintoisesti:

” Kun töissä on mieshoitajia, ni miusta ne yleensä on ollu semmosia hauskuuttajia, naurattajia.”

Kaksi opiskelijaa mainitsi, miten erilaista on heidän yli 40-vuotiaiden ja vähän yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden suhtautuminen oppitunneilla ja myös työharjoittelussa. Harjoittelupaikoissa on joskus rooliongelmia, koska kaikilla opiskelijoilla on jo alan ammatillinen tutkinto. Ja koska he ovat aikuisia, niin hoitajat olettavat, että he jo osaavat työn. Opiskelijan roolin ottaminen aikuisena oli yhdelle opiskelijalle ollut vaikeaa.

7.3.3.5. Pohdinta

Kaikki kolmetoista tutkimukseen osallistunutta opiskelijaa olivat naisia, koska näin haluttiin valita naisvaltaisen terveys- ja sosiaalialan takia. Naiseus tuli esille pääosalla haastatelluista omien miesten suhtautumisessa. Naisen opiskelemaan lähtö vaikuttaa huomattavasti miehen ja koko perheen tilanteeseen lähinnä kotitöiden ja ajan käytön suhteen eli perinteisiin käsityksiin siitä, mitä naisen tulisi kotona tehdä. Naisille itselleen nämä tavat ja tottumukset aiheuttavat myös paineita. Opiskellees- saan naiset ovat tunnollisia. Rooliodotusten kohdalla olisi tullut varmaan runsaam- min vertailuja työelämästä etenkin miesten ja naisten välillä, jos sitä olisi erityisesti haluttu tutkia.

7.4. MITÄ PALAUTTEITA JA TOIVEITA ON KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄLLE?

7.4.1. Opettajat ja opetus

Tämän tutkimuksen yhteydessä oli oiva tilaisuus kysyä opiskelijoiden palautteita ja toiveita koulutuksen järjestäjälle. Opettajista ja heidän toiminnastaan opiskelijat antoivat hyvin avointa palautetta. Tärkeimpänä nousi esille se, että opettajat ovat kohdanneet heidät aikuisina ihmisinä, joskin osa luennoista on suunnattu kuin nuorille opiskelijoille. Jos opetusmenetelmänä on luento, on sisällön oltava todella uutta ja hyvää tietoa, ei vanhan, tutun asian jaarittelua. Opettajan tulisi suhtautua positiivisesti aikuisopiskelijalla jo olevaan tietoon ja kokemukseen asiasta. Hän ei saisi vain osoittaa opiskelijan tietämättömyyttä.

”Opettajan kansa on voitu neuvotella järjestelyistä ja suoritustavoista.”

Aikuisopiskelijan elämäkokonaisuuden joku osa saattaa vaatia yllättäen tai pidempääkin enemmän huomiota kuin on suunniteltu. Silloin vaaditaan opettajilta ja ohjaajilta ymmärtämistä ja joustoa, jotta opiskelija selviytyisi myös opinnoistaan. Pääosin opettajat koettiin kannustavina. Heille voi esim. soittaa kotiinkin, jolloin ohjausta saa sitä tarvitessaan. Kuitenkin jotkut opettajat saivat kritiikkiä osakseen, kun he saarnaavat poissaoloista, eivät palauta tehtäviä, eivät pidä kiinni sovitusta tavoista, eivätkä mielellään tee erillisiä tehtäviä yksilöllisen ohjelman mukaan eteneville opiskelijoille.

Jotkut opettajat odottavat opiskelijoilta liikaa. Jätetään liikaa opiskelijan itsensä vaaraan tiedon hankkiminen ja oppiminen. Opettaja saattaa olla niin syvällä omassa asiantuntemuksessaan, että opiskelijat kokevat hänen puheensa liian vaikeaksi tai että opettaja on ”ihan eri atmosfäärissä”, kuten yksi opiskelija kuvasi.

Opettajilta odotetaan erittäin hyvää yhteistyötä oppiaineiden sisältöjen integroinnissa, opetusmenetelmissä ja mm. etätehtävien laadinnassa. Myös erilaisten ohjeiden tulisi olla samanlaisia esim. päättötyön tekemiseen. Vastuut ja työnjako tulisi olla selkeät. Opettajien jatkuva tiedottaminen opiskelijoille on käytännön järjestelyjen takia hyvin tärkeää. Opettajien tiedot ammattikorkeakoulusta ja sen vaatimuksista koettiin ristiriitaisina.

Opiskelijoilla on kovat vaatimukset koulutuksensa suhteen ja toisaalta he yllättyvät koulutuksen vaativuudesta. Nämä erilaiset näkemykset johtunevat paljolti siitä, että opiskelijoiden taustat ja resurssit ovat hyvin erilaisia.

”Se on varmaan opettajallekin vaikeeta tajuta, että mitä kaikkea halutaan. Että jos työpäivän päätteeksi tänne tuut, niin siinä ei riitä, että puhutaan mukavia, vaan se on oltava sitä tietoa.”

7.4.2. Opiskelijat

Opiskelijat antoivat palautteita tovereistaan siten, että ryhmähenki on tärkeä samoin kuin toisen yksittäisen opiskelijan tukeminen. He sanoivat aikuisopiskelijoiden olevan tunnollisia. Haastateltavat arvelivat oman opiskelumotiivinsa hyväksi, koska ovat lähteneet omaehtoiseen koulutukseen. He tekevät opiskelutyötä omaan tarpeeseensa. Aikuisten omat ryhmät nähtiin tarpeellisina, koska niissä kaikilla on jo aikaisempaa opiskelua ja työkokemusta. Aikuisryhmissä halutaan opiskella samaan tyyliin eli tosissaan paneutuen ja keskustellen.

7.4.3. Järjestelyt

Kaikki haastellut sanoivat, että monimuoto-opetus on hyvä. Lähiopetusta voi olla oppilaitoksella kahtena tai kolmena iltana viikossa. Iltaopiskelu on hyvä työssä käyville, työtön taas opiskelisi mieluiten päivällä. Luentopakkoa ei aikuisopiskelijoilla ole, joten opinnot voi suorittaa muillakin tavoin. Yksittäisellä opettajalla on kuitenkin päätösvalta, miten hänen kurssinsa suoritetaan. Toisaalta opiskelijoilla on oikeus henkilökohtaiseen opiskeluohjelmaan ja pääosa heistä olikin tyytyväisiä opetusjärjestelyihin eli opettajien kanssa on pystytty sopimaan. Etäopiskelu on hyvä asia ja ainoa mahdollisuus joillekin opiskelijoille suorittaa opintojen osia. Etätehtäviä kuitenkin kasaantuu liikaa samoille viikoille.

Avoin ammattikorkeakoulu on uusi joustava opiskelumahdollisuus. Siellä voi suorittaa perusopintoja tai vapaavalintaisia opintoja iltaisin, viikonloppuisin ja kesällä. Opinto- ja tutustumiskäyntejä –pidettiin hyvinä, joten niitä voisi olla enemmän.

Opiskelijoita kulkee pitkästäkin matkasta, joten joustaminen oppilaitoksen puolelta on heille tärkeää järjestelyjen, opetusmenetelmien, suoritusten ja tiedottamisen suhteen. Sovituista asioista ja aikatauluista kiinni pitäminen on oleellista opiskelun sujuvuudelle. Opiskelijat kokevat myös arvostuskysymyksenä sen, että heidät otetaan huomioon, ja että he saavat aikuisille, tasavertaisille ihmisille kuuluvaa palvelua.

Opiskelijoilla on opintoja ja kokemusta joiltakin osa-alueilta enempi kuin opettajilla. He saattavat hyvinkin tietää, miten joku asia voitaisiin paremminkin järjestää. Juuri tässä on aikuiskoulutuksen haaste:

” Mitkäs onkaan ne aikuisopiskelijan tavoitteet ja lähtökohdat.”

” Ja mie oon itse suorittanut aikuiskasvatustieteitä avoimessa korkeakoulussa.”

Oppilaitoksen tuntijärjestelyt muuttuivat yhtenäisiksi muiden koulutusalojen kanssa. Tämä sotki jonkun verran opiskelijoiden aikatauluja. Tilan ahtaus koettiin häiritsevänä, koska luokka ei aina ollut tunnin tarkoitukseen sopiva.

7.4.4. Sisältö

Opiskelijoilla on kovat vaatimukset opetuksen sisällölle, mutta kun he ovat erilaisia taustoiltaan, heillä on siitä erilaisia tarpeita. Jokaisen aikuisopiskelijaryhmän ja yksittäisen opiskelijan kohdalla tulee selvittää, mitä tietoja ja taitoja he tarvitsevat. Asennepuolellakin on omat haasteensa kouluttajille ja ohjaajille. Joillakin opiskelijoilla on yksittäisestä asiasta kertaamisen tarve, jollekin sama asia on uutta ja joku hallitsee sen erinomaisesti. Näihin tarpeisiin on kuitenkin vastattava, jotta opiskelijan motiivi säilyisi ja opetuksen sisältö koettaisiin laadukkaana.

” Samoja asioita kuin aikaisemmassa koulutuksessa.”

” On oltava sitä tietoa.”

” Mä en jaksais kuunnella, ne on semmosta yleisellä tasolla menevää.”

Opetussuunnitelman sisältövaatimukset tulee käydä tarkasti läpi heti koulutuksen alussa tai mieluummin jo opiskelijan hakeutuessa koulutukseen. Mitkä ovat suoritusten kriteerit, mitä aikaisempia suorituksia hyväksytään, mitä valinnaisia tai suuntaavia opintoja voi saada. Tällaisiin kysymyksiin opiskelijat haluavat vastauksia. Myös ne koulutukset, joita opiskelijoille on työn puolesta järjestetty, tulisi hyväksyä.

Opetussisällöt pitää hyvin integroida tunneilla ja etätehtävissä. Palaute opiskelijoilta tulee herkästi, jos he kokevat sisällön päällekkäisyyksiä. Vertailuna nuorten ja aikuisten opetukseen yksi opiskelija esitti seuraavaa:

” Onks samalla lähtöviivalla se yli kymmenen vuotta sitten valmistunut ja kymmenen vuotta sairaanhoitajan työtä tehnyt tai vasta ensimmäiset hoitajaksot tehnyt.”

Muutama opiskelija ehdotti, että heidän osaamisensa voi testata oppikurssin aluksi. Tulosten mukaan sopeutetaan sitten opetuksen sisältö ja menetelmät koulutuksen tavoitteisiin. Enemmän palautetta suoriutumisestaan toivoi muutama opiskelija.

7.4.5. Yksittäiset oppiaineet

Vaikeimpia oppiaineina koettiin, yleisaineet, kuten kielet silloin kun opiskelijalla ei ollut ylioppilastutkintoa. Yleisaineiden opinnoissa toivottiin tasokursseja. ATK-opetustarve vaihtelee suuresti eri opiskelijoilla. Myös matematiikan, sosiologian ja lääketieteen opetuksessa on katsottava, mitä opiskelija tarvitsee. ATK:n ja äidinkielen opetuksen tulisi sijoittua heti koulutuksen alkuun. Studia generalia-sarjan luentoja ja vapaasti valittavia aineita oli vaikea kerätä tuntimäärän ja iltaan sijoittuvan ajankohdan vuoksi, koska aikuisryhmällä oli samaan aikaan ns. normaalia lähiope- tusta.

Päättötyön koettiin painottuvan. Sen tekemiseen on liian lyhyt aika. Päättötyön sanasto on vierasta, siksi valmentautumista tarvitaan. Ammattisanasto on myös joidenkin mielestä vaikeaa. Ammatillisista aineista ei tullut toiveita tai palautteita kuin yksittäisille opettajille ja ne on heille itselleen kerrottu. Työkokemusta toivottiin las- kettavan enempi tehtynä opintosuorituksena.

” Ei jää kypsytelyvaihetta! ”

7.4.6. Käytännöllinen opiskelu

Käytännöllistä opiskelua eli työharjoittelua on koulutuksissa runsaasti. Nämä jaksot koettiin yleisesti hyvänä. Oppilaitos ja opettajat eivät saaneet näistä palautteita. Harjoittelupaikoista pari opiskelijaa mainitsi, että hoitotyö on rutinoitunut, mutta on hyvä, kun myös opiskelijat voivat antaa palautetta työpaikoille. Heillä oli huoli lähinnä hoitotyön laadusta. Konkreettisenä ehdotuksena yksi opiskelija esitti kirjallisen ohjeen tekemistä harjoittelujaksolle. Aikuisopiskelijan rooli näkyy siinä, että hänen oletetaan osaavan toimia pelkän aikuisuutensa perusteella. Kun hänellä on myös alan ammatillinen tutkinto, saattaa ohjaus jäädä liian vähäiseksi. Tästä sanoi muutama opiskelija.

” Opiskelijat jätetään keskenään hoitamaan potilaita.”

7.3.7. Yhteenveto

Aikuisopiskelijat odottavat opettajilta osaamista, yhteistyötä ja positiivista asennoitumista opiskelijoihin yksilöinä. Opettajien tulee olla ajan tasalla alansa uudessa tiedossa sekä työelämän tämän päivän käytännössä. Ammattikorkeakoulun opettajilla pitää olla sama käsitys ammattikorkeakoulun vaatimuksista, jotta ero entisen opistotason koulutukseen tulisi selkeämmäksi. Opiskelijat toivovat lisää valinnan mahdollisuuksia koulutusohjelmien sisältöihin. Pakollisuus ärsyttää osaa aikuisopiskelijoista. Opiskelijan ohjaus sekä tiedottaminen ovat kaikkien mielestä erittäin tärkeitä heti opiskelun alussa, mutta myös jatkuvasti.

Tutkimukseen osallistuneet olivat kiitollisia siitä, että heillä ylipäätään on opiskelumahdollisuus. Työttömien osalta toivottiin lisää yhteistyötä oppilaitoksen ja työvoimatoimiston välille. Opiskelijat ovat omaehtoisesti hakeutuneet tutkintoon johtavaan koulutukseen ja ovat siihen kokonaisuudessaan tyytyväisiä. Koulutus on vastannut odotuksia ja monimuotoisuus sekä joustavuus toteutuksessa on hyvää ja välttämätöntä. Opiskelijat kertoivat mielellään mielipiteitään, koska tiesivät, että niiden avulla ehditään vielä vaikuttaa heidän oman koulutuksensa sekä tulevien aikuiskoulutusryhmien opetuksen toteuttamiseen.

8. TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Validiteetilla eli pätevyydellä tarkoitetaan perinteisesti tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä sillä on tarkoitus mitata. (Anttila. 1999. 402) Laadullisen tiedon luotettavuudessa on kysymys tulkintojen validiteetista. Sisäisellä validiteetilla eli pätevyydellä mitataan tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen so-
pusointua. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. (Eskola & Suoranta. 1999. 210, 214)

Validiteetti merkitsee aineiston kohdalla aitoutta. Silloin tutkittavat ovat ilmaisseet itseään samasta asiasta kuin tutkija oletti. Aineiston on myös oltava relevanttia on-
gelmanasettelun taustana olevien teoreettisten käsitteiden suhteen. Tutkimus on aito, mikäli aineiston hankinnassa on vallinnut luottamus ja ymmärrys. (Syrjälä ym. 1994. 129-130)

Reliabiliteetilla eli luotettavuudella viitataan käytetyn tutkimusmenetelmän kykyyn antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Käsite kuuluu yleensä määrälliseen tutkimukseen. Reliabiliteetilla tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston käsittelyn ja ana-
lyysin luotettavuutta. Kriteereinä on analyysin arvioitavuus ja uskottavuus. (Anttila. 1999. 408)

Teemahaastattelu luo esiin haastateltavien todelliset ajatukset ja kokemukset. Vali-
diteettia voitiin parantaa laatimalla ongelmanasettelun ja haastattelun teema-alueet huolellisesti sekä miettimällä etukäteen lisäkysymyksiä. Haastateltavat valittiin siten että he vastasivat tutkimuksen ongelmanasettelua, ja heille selvitettiin etukäteen tut-
kimuksen tarkoitusta. Tutkija tutustui haastateltaviin ryhmiin.

Haastattelutilanne luotiin avoimeksi, rennoksi ja luotettavaksi. Haastattelija pyrki kuuntelemaan rauhallisesti haastateltavia. Reliabiliteetti tarkoittaa myös mittaustu-
loksien toistettavuutta (Anttila. 1999. 405). Tässä haastattelututkimuksessa samat asiat tulivat esiin eri muodoissa. Teemahaastattelumenetelmä on luotettava, jos sen avulla päästään tuloksiin, jotka vastaavat tutkimuksen kysymyksenasetteluun.

Haastattelun reliabelius voi tarkoittaa myös sitä, saadaanko samanlainen tulos, jos käytetään toista haastattelijaa. Teemahaastattelu on kuitenkin ainutkertainen tilanne ja toistaminen olisi keinotekoisia. (Hirsjärvi & Hurme. 1996. 129).

Perusvaikeus laadullisessa tutkimusmenetelmässä on tutkijan oma reaktio. Tutkija voi tulkita asioita subjektiivisesti, jolloin tulokset ovat virheellisiä. Lukija voi tehdä erilaisia päätelmiä kuin tutkija ja saatujen tulosten tarkistaminen ja toistaminen on vaikeaa. Vaikeuksia voi välttää kun tutkimussuunnitelmassa huomioidaan subjektiivisuuden heijastuminen. Haastattelutekniikan tulee perustua mahdollisimman luotet-
tavaan suhtautumiseen haastateltavan ja haastattelijan välillä.

Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi käytettiin nauhuria. Tilanteet nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Kahdessa haastattelussa varatut nauhurit olivatkin muussa käy-
tössä. Näissä tilanteissa tutkija kirjoitti ahkerasti muistiinpanoja ja täydensi niitä heti haastattelun loputtua. Nauhuri oli pöydällä ja haastateltavat tiesivät etukäteen nau-
hoituksesta.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa validiteettikysymys on teoreettinen ja monivaiheinen. Tutkijan tulee osoittaa, että valitulla tutkimusasetelmalla ja kohde-ryhmällä voidaan vastata tutkimuksen kysymyksenasetteluun. Validiteetti liittyy myös siihen, onko tulkinta paikkansapitävää eli pätekö se tutkimusaineistossa ja tulkittu ympäristössä. Tutkijan pitää myös arvioida tulkintojen yleistettävyyttä. Yleistettävyyden tarkastelusta on siirrytty siirrettävyyteen. Tässä tutkimuksessa siirrettävyyttä rajoittaa tutkittujen pieni joukko, 13 henkilöä ja se, että tutkittavat ovat suppealta maantieteelliseltä alueelta. Lisäksi kaikki tutkittavat ovat naisia sekä sosi-aali- ja terveysalalta. (Kilpeläinen. 2000. 33) Aineiston analyysissä tutkijan tulee jatkuvasti tarkkailla teoreettisen viitekehyksen käsitteiden sekä johtopäätösten ja aineistosta nousevien käsitteiden suhteen loogisuutta. (Anttila. 1999. 407-408).

Tarkoitus on tavoittaa tutkittavien oma näkökulma. Objektiivisuuteen päästään siten, että tiedostetaan subjektiivisuus ja siten voidaan käyttää hyvinkin harkinnanvaraista näytettä. (Eskola & Suoranta. 1999. 14-18) Oleellinen kysymys on, että ovatko haastateltavat antaneet totuudenmukaisia tietoja.

9. POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mitä on olla aikuisena naisena tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Tutkimuksessa tiedon saanti eri osa-alueilta ei ollut samanlaista, koska se perustui haastateltujen opiskelijoiden omiin käsityksiin. Menetelmäksi valittu teemahaastattelu myös sallii vapaamuotoisen kerronnan. Tutkija halusi lähestyä ongelmia yksilön näkökulmasta ja varoi tietoisesti johdattelemasta keskustelua muuten kuin ottamalla esiin keskustelurungon kohtia. Kaikki tapahtui haastateltavan ehdoilla. Hän itse valitsi, mitä asioita otti esiin kunkin teema-alueen yhteydessä. Aineiston joutui lukemaan lukuisia kertoja, koska haastatellut kertoivat samoista asioista monissakin eri kohdissa.

Taustatietoja saatiin selville niukasti, koska niitä ei erityisesti haluttukaan selvittää. Haastattelun alussa jokainen mainitsi jotain aikaisemmasta koulutuksestaan, työstään ja perheestään. Lisää taustasta tuli esille keskusteltaessa muista aiheista. Voidaan kuitenkin todeta, että haastateltavat olivat iältään ja taustaltaan varsin tyypillisiä terveys- ja sosiaalialan aikuisopiskelijoita. Heidän keski-ikänsä oli n. 40-vuotta. He olivat naisia ja yhdeksällä opiskelijalla kolmestatoista oli lapsia. Lapsettomien määrä oli kyllä yllättävän suuri, mutta opiskelijoiden elämäntilanteet vaikuttivat hyvin harkituilta. Kaikilla opiskelijoilla oli taustanaan ympäristön tuki ja pahempia perheen kriisejä ei tullut esille. Taloudellisen tilanteen turvaaminen on ehto opiskeluun lähtemiselle. Kolme työttömäksi joutunutta opiskelijaa joutui lopettamaan opintonsa. Myös Nurmi (1995. 161, 165) on todennut, että pitkäkestoiseen kokopäiväiseen opiskeluun vain omalla kustannuksella ei suurella osalla aikuisista ole mahdollisuutta ja että perhe on useimmiten opiskelun tukena. Nurmen tutkimuksessa (1995. 185) opiskelijat olivat pitäneet epäoikeudenmukaisena sitä, että kotona ollessa voi työttömyyskorvausta nostaa, mutta opiskellessa sen menettää.

Jokaisella oli alamme aikaisempi tutkinto, koska se oli koulutukseen pääsyvaatimus. Alan työkokemusta oli myös runsaasti. Sekä aikaisemmillä alan koulutuksilla että työkokemuksella on merkittävä vaikutus hyvään opiskelumotivaatioon ja hyviin oppimistuloksiin. Opiskelijat tietävät hyvinkin tarkkaan, minkälaisiin tehtäviin he ovat jatkokouluttautumassa. Taustatiedoista ilmeni myös, että harrastuksille ja vapaa-ajan vietolle ei ole aikaa.

Miksi aikuinen nainen lähtee opiskelemaan tutkintoa? Tutkinto ja pätevyys nähtiin tärkeänä opintoihin johtaneena tekijänä. Ne antavat mahdollisuuden hakea uusia tehtäviä ja työpaikkoja. Pätevyys on naiselle myös tärkeä siksi, että se on yhteiskunnallisen tasa-arvon tavoittelun väline ja osoitin (Nurmi. 1995. 167) Terveys- ja sosiaalialalla ei voi pysyvää työpaikkaa saada ilman määriteltäviä tutkintoa ja opiskelu on hyvin arvostettua. Antikainen (1996. 293) yhdistää opetuksen merkityksen neljään kategoriaan. Ne ovat resurssi, status, mukautuminen ja yksilöityminen. Näitä merkityksiä voi havaita tässäkin tutkimuksessa haastateltujen puheista.

Tärkein syy opiskelulle oli halu saada lisää oman alan tietoa tai osaamisen laajentaminen. Paranevan palkan mainitsi vain yksi opiskelija koulutuksen osasyynä. Tosi-asiahan on, että tällä alalla palkka nousee opiskelun seurauksena vain hiukan tai ei yhtään. Tutkintoon johtavaan uuteen kouluttautumiseen täytyy siis olla aivan muut motiivit.

Sosiaalinen ja henkilökohtainen syy opiskelulle oli toisten, saman alan aikuisten tapaminen ja sopiva elämäntilanne. Kenties syynä on joskus kilpailu ja se, että haluaa näyttää pystyvänsä vielä opiskelemaan. Näitä ei kukaan haasteltu suoraan maininnut. Olen kuitenkin 16 vuoden aikana aikuisopiskelijoita tavatessani ja kouluttaessani em. asiat havainnut.

Haastattelujen aikana keskusteltiin siitä, miten opiskelu on sujunut ja onko aikuisuudesta siinä hyötyä. Se, että ihmisellä on aikaisempia koulutuksia, työkokemusta ja yleensä elämäkokemusta, nähtiin vahvuutena ja auttavana asiana opiskelussa. Perheenjäseniä, työkavereita ja muita läheisiä voi käyttää hyväkseen opiskelussa ja muussa selviytymisessä. Myös opiskelutoverit ja opettajat koettiin hyvinä yhteistyösä. Nurmi (1995. 153) on todennut, että tutkintotavoitteiseen koulutukseen tulevat ne, joilla on hyvä elämäntilanne.

Aikuisuudesta opiskelulle tuo vaikeuksia toimeentulo. Perheen elättäminen on aina turvattava. Yhteiskunnan antama rahallinen tuki on liian pieni ja omat vanhemmat eivät enää rahoita aikuisen opiskelua. Tutkintotavoitteinen opiskelu vie runsaasti aikaa, joka on otettava muualta (Nurmi. 1995. 143-146; Korhonen. 1998.45). Työssä käyvät osa-aikaopiskelijat ovat todella kovilla. Arjen rutiinien hoitaminen on elämäntilanteen pakko (Nurmi. 1995. 81), joka edelleen lankeaa pääosin naiselle.

Suhde puolisoon on erittäin merkittävä naiselle. Ikävä kyllä jatkuvasti tapaa naisopiskelijoita, joista mies on ottanut eron opiskelun vuoksi. Kilpeläinen (2000.57) on selvittänyt, että puoliso saattaa tukea naista opiskeluun lähtötilanteessa, mutta vaikeuksia on tullut myöhemmin. Jos puoliso on kouluttamaton, hän ei välttämättä arvosta opiskelua. Tämän on todennut myös Nurmi (1995. 162) Tässä tutkimuksessa näin ei kenellekään ollut käynyt. Lapset olivat opiskelijoille hyvin tärkeitä ja jopa tukena äidilleen. Monet myönsivät, että pienten lasten hoito opiskelun ohella on melkein ylivoimaista. Naisille on kuitenkin merkittävää toisista ja kokonaisuudesta huolehtiminen omasta selviytymisestä huolehtimisen ohella. (Gilligan. 1982) Opiskelussaan aikuiset ottavat enemmän vastuuta kuin nuorempina. Positiivinen asennoituminen nähtiin ratkaisevana selviytymisessä.

Kun nainen opiskelee, hän kuormittuu entistä enemmän, koska muita töitään ei voi jättää tekemättä, vaikka apua läheisiltään saa. Haastatellut olivat sitä mieltä, että jos mies opiskelee hän keskittyy vain siihen. Naisen elämässä on aina ristiriita työn, opiskelun ja perheen välillä. He tuntevat syyllisyyttä, kun ei ole riittävästi aikaa olla lasten kanssa (Korhonen. 1998. 46, 49). Syyllisyys ja huono omatunto tuli esille tässäkin tutkimuksessa, mutta myös motiivin antajana opiskelulle perhe mainittiin.

Tutkittavat antoivat palautetta koulutuksen järjestäjälle. Kaikki opettajat eivät olleet tiedoissa ja taidoissa ajan tasalla. Myös ammattikorkeakoulun vaatimuksista ja esim. päättötöiden ohjauksessa ei ollut yhteisiä näkemyksiä. Asenteessa aikuiseen opiskelijaan on tarkentamisen varaa. Opiskelijan aikaisempaa osaamista tulee arvostaa ja ottaa se opintosuorituksissa huomioon. Monimuotoisesti järjestetystä koulutuksesta annettiin kiitosta. Yksittäisten oppiaineiden sisältöihin ja sijoitteluun opetussuunnitelmassa opiskelijat tekivät parannusehdotuksia. Vaikeina aineina koettiin yleisaineet, jotka vaativat ulkolukua. Käytännöllisen opiskelun runsaus nähtiin hyvänä. Huolellinen henkilökohtaisen opiskeluohjelman teko on parannuskeino moniin opiskelijoiden toiveisiin. Myös Nurmi (1995. 184) on todennut, että opiskelijoiden tietoja, taitoja ja kokemusta ei käytetä riittävästi hyväksi koulutusten suunnittelussa ja opetuksessa.

Tässä tutkimuksessa todettiin, että olennaista aikuisen naisen tutkintoon johtavassa koulutuksessa on hänen hyvä motiivinsa sekä hyvin suunniteltu ja perheen tilanteen huomioon ottava ajoitus. Tutkimus ei tuonut varsinaista uutta tietoa, mutta vahvisti muiden tutkimusten tuloksia. Tärkeä viesti aikuisten koulutusmahdollisuuksia järjestettäessä on yhteiskunnan antaman taloudellisen tuen turvaaminen. Merkillistä on se, että työtön ei voi opiskella ammattikorkeakoulututkintoa koulutustukea menettämättä. Myös yksityis- ja oppisopimusopiskelumahdollisuus tulisi taata muillekin kuin toisen asteen opiskelijoille. Erilaisia opintovapaita pitäisi saada helposti ja joskus lastenhoitojärjestelyt auttaisivat opiskelevaa äitiä. Aikuisopiskelu on vahva hyvinvoinnin väline. Se auttaa henkisen ja materiaalsen hyvän tavoittelussa. (Nurmi. 1995. 166-167). Oppiminen myös virkistää.

Opintomenestys ei tullut tässä tutkimuksessa esille, eikä kuulunut tutkimuksen piiriin. Tutkimusta olisi mielenkiintoista jatkaa eri koulutusaloille, jotta näkisi, tuovatko ne erilaisia näkökulmia aikuisena naisena opiskeluun. Tutkimustuloksia voinee yleistää ainakin sosiaali- ja terveystieteiden aikuisopiskelijoihin, koska ne ovat niin samansuuntaisia muiden tekemien tutkimusten tulosten kanssa. Tulokset antoivat runsaasti vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tuloksia voidaan käyttää heti hyväksi koulutuksia jo toteuttaessa ja uusia suunniteltaessa.

LÄHTEET

- Antikainen, Ari & Huotelin, Hannu (toim.). 1996. Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Gummerus. Jyväskylä.
- Anttila Pirkko. 1999. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Taito- ja taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälaineet. Akatiimi Oy. Helsinki.
- Collins, M. 1991. Adult Education as Vocation. A critical role for the adult educator. Routledge. London. New York.
- Collins, R. 1979. The Credential Society. An Historical Sociology of Education and Stratification. Academic Press. USA.
- Courtney, S. Why adults learn. 1992. Towards a theory of participation in adult education. Routledge. London and New York.
- Eklund, Kari. 1992. Asiantuntija yksilönä ja organisaation jäsenenä. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 12. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.
- Ekola, Jorma. (toim.) 1992. Johdatusta ammattikorkeakoulupedagogiikkaan. WSOY. Juva.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Gummerus. Jyväskylä.
- Frankl, V.E. 1986. Tarkoituksellinen elämä. Otava. Keuruu.
- Frithiof P.K. 1992. Förord till svenska upplagan. Teoksessa Lerner, H.G. Natur och psykoterapi. Bokförlaget Natur och Kultur 1992. WSOY. Finland.
- Germo, Mari-Ann, Harju, Arto, Kallio, Pauli, Koskinen, Niilo, Kurhila, Asta & Leino, Tapani. 1998. Henkilökohtaisten Opiskeluohjelmien käytännön sovelluksia. Kokemuksia ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Työelämän tutkimus 1/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Gilligan, C. 1987. Woman's Place in Man's Life Cycle. 1987. Teoksessa Harding, S. (ed.) Feminism ja Methodology. Open University Press. Milton Keynes. Indiana.
- Griffin, C. 1987. Adult Education: as Social Policy. (ed Peter Jarvis) Croom Helm. Biddles Ltd, Guildford and Kings' Lynn. Great Britain.
- Grönroos, Christian. 1989. Miten palveluja markkinoidaan. 4.-5.painos. Amer-Yhtymä Oy. Weilin & Göös. Espoo.
- Haavio-Mannila, Elina, Jallinoja, Riitta & Strandell, Harriet. 1984. Perhe, työ ja tunteet. WSOY. Juva.

- Haltia, Petri ja Lemiläinen, Minna. 1998. Näyttötutkinnot ja työelämän vaatimukset. Tutkintorakenne ja kokemuksia ammattitutkintojen toteutuksesta. Työelämän tutkimus 5/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Hartmann, H. 1987. The Family as the Locus of Gender, Class and Political Struggle. 1987. The Example of Housework. Teoksessa Harding's (ed.) Feminism and Methodology. Open University Press. Milton Keynes. Indiana.
- Helakorpi, Seppo & Olkinuora, Anita. 1997. Asiantuntijuutta oppimassa. WSOY. Porvoo.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 1993. Teemahaastattelu. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hirvi, Vilho. 1998. Ikäohjelma 1998 – 2000. Esite
- Honkamäki, Sirpa & Ulla-Leena Alppi. 1998. (toim.). Naisen 7 elämää. WSOY. Juva.
- Huotari, Kari. 1999. Positiivista elämää. HIV-tartunnan saaneiden selviytyminen arjessa. Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia 2/99. Helsingin Yliopisto.
- Jallinoja, Riitta. 1983. Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet. Naisasialiike elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallis-aatteellisen murroksen heijastajana. WSOY. Juva.
- Julkunen, Raija. 1990. Suomalainen hyvinvointivaltio – naisten liittolainen? Hyvinvointivaltion sukupuolijärjestelmän tutkimusprojekti. Julkaisu nro 1. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita. Nro 58.
- Järvelä, M. 1991. Palkkatyö ja koulutustarve. Tutkimus palkkatyön kasvusta, ammatillistumisesta ja toimijoiden strategioista Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Tutkijaliitto. Priima –offset. Helsinki.
- Järvinen, A. 1996. Aikuisopiskelijan orientaatiot työn ja koulutuksen maastoissa. Tampereen Yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisusarja A 56.
- Karisto, A. 1996. Pirstoutuvan elämän politiikka. Janus 4 (3): 242-259.
- Kasvio, A. 1994. Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. Gaudeamus. Jyväskylä.
- Katajisto, J. 1991. Aikuiskoulutukseen osallistuminen kasautuu entistä enemmän hyväosaisille - kehityspiirteitä kahden vuosikymmenen ajalta. Aikuiskasvatus 11 (4), 229-238.
- Kilpeläinen, Arja. 2000. Naiset paikkaansa etsimässä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä rakentajana. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

- Kirjonen, Juhani; Remes, Pirkko & Eteläpelto, Anneli (toim.). 1997. Muuttuva asiantuntijuus. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Korhonen, Mirjami. 1998. Perheellisenä opintiellä. Ammattikorkeakouluopiskelu elämänpolitiikan kategorioissa. Oulun Yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu.
- Koro, J. 1993. Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus ja Sisäsuomi Oy.
- Kovalainen, Anne; Simonen, Leila. 1995. Sosiaali- ja terveystieteiden alan yrittäjyys. 1. painos. WSOY. Juva.
- Lakio, Lea & Lehtinen, Esko. Toim. 1995. Aikuisen oppimisen ohjausta oppimassa. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Lehtisalo, L. & Raivola, R. Koulutuspolitiikka ja koulutussuunnittelu. 1986. WSOY. Porvoo.
- Mezirow, Jack et al. 1996. Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. 2. painos. Painotalo Miktor. Helsinki.
- Mäkisalo, Merja & Kinnunen, Juha. 1995. Hoitotyön johtajien käsityksiä terveydenhuolto-oppilaitoksen toiminnasta. Hoitotiede. Vol. 7. no 4/-95.
- Mäkisalo, Merja. 1996. Arvojen ja periaatteiden merkitys terveydenhuolto-oppilaitoksen toiminnasta. Hoitotiede. Vol. 8. no 4/-96.
- Nieminen, H. 1990. Aikuisopiskelu naisen elämäkokonaisuudessa, opiskeluun liittyvät motiivit ja niiden muuttuminen. Tampereen Yliopisto. Aikuis- ja nuorisokasvatuksen laitoksen julkaisuja 26.
- Niiniluoto, Ilkka. 1994. Järki, arvot ja välineet. Otava. Helsinki.
- Nurmi, K. 1995. Miksi aikuinen opiskelee. Tutkintotavoitteisen opiskelun edut ja haitat aikuisen elämäkokonaisuudessa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 111. Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiaalipolitiikka. Painosalama Oy.
- Onnismaa, Jukka. 1998. Aikuisten ohjaus auttamiskäytäntönä. Työelämän tutkimus 2/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Pantzar, Eero. 1986. Aikuisen opiskelutaito. Perusteet ja kehittäminen. Ammattikasvatustieteiden tutkimuskeskus. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Peltonen, Raili. 1994. Sosiaalinen tuki, elämäntilanne ja koettu terveys keski-ikäisillä naisilla. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 54. Sosialpolitiska institutionen. Åbo Akademi. Åbo.

- Pohjola, Kirsi. 1999. Naisten salaiset maailmat. SoPhi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Rauste –von Wright, M-L. 1991. Koulutustutkimus valinkauhassa. Behavioristisesta oppimiskäsityksestä refleksiivisyyteen. Aikuiskasvatus 11 (1), 4-12.
- Salmio, Marja-Helena. 1997. Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarjonta terveys- ja sosiaalialalla. Tarjonnan muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Terveystieteiden lisensiaattitutkimus. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitos.
- Simpanen, M. & Blomqvist, J. 1990. Aikuiskoulutustutkimus. Aikuisten osallistuminen. 1992. Tilastokeskus. Tutkimuksia 192. Hakapaino.
- Sinkkonen, Sirkka & Ollikainen, Eila. 1982. Toim. Toisenlainen tasa-arvo. Kustannuskiila Oy. Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo. Pieksämäki.
- Strandell, Harriet. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Gaudeamus. Tampere.
- Syrjälä, L.; Ahonen, S.; Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjayhtymä. Rauma.
- Tolkki-Nikkonen, Mirja. 1990. Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Oy Gaudeamus Ab. Painokaari. Helsinki.
- Turpeinen, Ritva. 1998. Ammattitaito ja sen arviointi näyttökokeissa. Työelämän tutkimus 4/1998. Opetushallitus. Helsinki.
- Turunen, K. E. 1987. Ihmissielun olemus. Arator. Vaasa.
- Turunen, K. E. 1988. Ihmisen kasvatus. Atena. Gummerus. Jyväskylä.
- Äyväri, Anne; Suvanto, Pirkko & Vitikainen, Matti. Markkinoi palveluja. 1991. Tammer-paino Oy. Tampere.

Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa laadittaessa voidaan ottaa kantaa esimerkiksi seuraaviin asioihin:

Opiskelijan tiedot, taidot ja korvaavuudet

1. Henkilötiedot
2. Aikaisempi koulutus
3. Työkokemus
4. Harrastukset
5. Tämän hetkinen elämäntilanne
6. Terveys

Tavoitteen asettelu suhteutettuna opetussuunnitelmaan

1. Mitä osaat alalta
2. Mitä haluaisit osata alalta

Orientaatio- ja motivaatiotaso

1. Mitkä ovat ammatin perusvalmiudet
2. Miksi olet hakeutunut opiskelemaan tähän ammattiin
3. Mitä muita ammatteja olet ajatellut

Opiskelumahdollisuudet

1. Voisitko opiskella jotain ainetta kotona ja käydä vain tentissä
2. Talous
3. Koti- ja aikaresurssit
4. Millainen olet opiskelijana
5. Omat heikot ja vahvat puolet suhteessa opiskeluun
6. Mitä ainetta haluat opiskella enemmän, kuin opetussuunnitelmaan on määritelty
7. Pitäisikö oppimista mitata kokein vai voisiko oppimista mitata jotenkin muuten

Mielikuva opiskelusta

1. Millainen opettajan pitäisi mielestäsi olla
2. Millainen opiskelijan rooli on mielestäsi
3. Mitä odotat opiskelulta

Tulevaisuus

1. Minkälainen tulevaisuus on alalla
2. Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on suhteessa opiskeltavaan ammattiin
3. Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on yleensä

Lähde: Germon M-N. ym. 1998. 51

AIKUINEN NAINEN OPISKELIJANA TUTKINTOON JOHTAVASSA
KOULUTUKSESSA

HAASTATTELUN RUNKO

1. ELÄMÄNTILANNE
2. MIKSI LÄHTI KOULUTUKSEEN?
3. MIKÄ LUO HYVIÄ MAHDOLLISUUKSIA OPISKELULLE?
 - mitä etuja on siitä, että opiskelee aikuisena
4. MIKÄ VAIKEUTTAA OPISKELUA?
 - missä asiassa on esteitä, kun opiskelee aikuisena
5. TOIVEET JA PALAUTTEET KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISEKSI

Aikaisempien tutkimusten tulokset aikuiskoulutukseen tulosyistä

Nurmi, 1995	Nieminen, 1990
Pätevyyden saaminen (naiset)	Työssä tapahtuvat muutokset
Sosiaalinen kohoaminen	Työttömyyden välttäminen
Itsensä toteuttaminen	Ammattien muuttuminen
Työttömyyden välttäminen (naiset)	Perhevaihe
Alan vaihtaminen (naiset)	Alan vaihto
Ammatillinen pelivara	
Mahdollisuus opiskella työn ohessa	
Alueellinen saatavuus	
Perhevaihe	

Blomqvist et al, 1997	Järvinen, 1996
Työn muuttuminen	Opiskelu sopii ajallisesti tähän elämänvaiheeseen
Ammattitaidon ylläpitäminen	Perhevaihe sopiva
Työttömyysuhka	Halu kehittyä
Itsensä kehittäminen (naiset)	Lisäpätevyyden hankkiminen (ammattirakenteen muutos)
Palkka	Työttömyyden uhka ja pelko
Vaihtelunhalu (naiset)	Lama
Vakituisen työpaikan saaminen	Ainutkertainen mahdollisuus

(Kilpeläinen. 2000. 152)

Aikaisempien tutkimusten tulokset aikuisopiskelun nivoutumisesta elämäkokonaisuuteen

Nurmi, 1995: koetut aikuisopiskelun haitat	Nieminen, 1990: koetut aikuisopiskelun vaikutukset
Vapaa-ajan menettäminen (harrastukset ja ystävät)	Uusi tietoja ja taitoja
Ylirasittuminen	Laajemmat näkemykset asioista
Poissaolo kotoa (asuntolassa asuminen)	Auttaa työpaikan ongelmien ratkaisussa
Perhe-esteet (naiset)	Opiskelun raskaus
Opiskelun epärelevanttius	Syällisyys lapsista
Oppimisvaikeudet	Harrastusten väheneminen
Perheen vastustus	Ystäviin yhteyksien väheneminen
Taloudelliset uhraukset	

Blomqvist et al., 1997: aikuisopiskeluun osallistumisen koetut esteet	Järvinen, 1996: aikuisopiskelun nivoutuminen muuhun elämään
Taloudelliset syyt	Harrastukset ja yhteiskunnalliset tehtävät jääneet
Koulutusmahdollisuuksien sijainti	Ajan käyttöongelmat
Kulkuyhteydet	Ongelmat työn, opiskelun sekä perhe-elämän yhteensovittamisessa
Kiinnostuksen puute	Taloudelliset tekijät
Epäonnistumisen pelko (naiset)	
Lastenhoito (naiset)	
Koti- ja perhesyyt	
Väsymys	
Hankalat työajat	